

А. Скульський,
В. Чубенко

СПЛІС

Таємна
наука
українського
козацтва

*Спасибі, лідусю,
що ти заховав
в голові столітній
ту славу козачу:
я її онукам тепер
розвідав.
Вибачайте, люди
добрі,
Що козацьку
славу
так навмання
розвідаю,
без книжної
справи.
Так лід колись
розвідував.*

Тарас Шевченко

А. Скульський, В. Чубенко

С П А Г

Таємна наука українського козацтва

**(психокультура східних слов'ян у обрядах,
повір'ях, легендах і міфах народів України)**

Рекомендовано до друку
вченю радою
Миколаївської філії
Київського інституту
"Слов'янський університет"

**Миколаїв
МФ КСУ - АТ "ВІАГРО"
1997 р.**

**КІЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
“СЛОВ’ЯНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ”
МИКОЛАЇВСЬКА ФІЛІЯ**

327008, м.Миколаїв, вул.Логовенка, 2 Тел.24-50-20, 24-03-51, факс 24-50-68

Філія утворена 10 листопада 1994 р. рішенням Міжголовової атестаційної комісії від 19.10.95 р. (протокол №20) і наказом Міністерства освіти України від 10.11.95р. №310 філії надана державна ліцензія на підготовку фахівців з вищою освітою за фахами: філологія (слов'янські та іноземні мови); мистецтвознавство; практична психологія; менеджмент (менеджмент навиробничої галузі); економіка (фінанси і кредит, облік і аудит); геоінформаційні системи та технології за III рівнем акредитації.

Ці спеціальності є винятковими для півдня України. Філія є першим недержавним ВУЗом в м.Миколаєві, що отримав державну ліцензію, та єдиним, який готов фахівців з слов'янських та іноземних мов, банківської справи, мистецтвознавства, геоінформації.

Нас підтримують Миколаївська облдержадміністрація, Міськвионком, декілька банків та підприємств

Ми сповнені оптимізму. Чекаємо на Вас, абітурієнти!

**ТИПОГРАФИЯ
АО "ВИАГРО"**

**ПОЛИГРАФИЧЕСКИЕ УСЛУГИ
учреждениям, предприятиям,
организациям, фирмам
и частным лицам**

Газеты, бланки, буклеты, брошюры, флаеры, бизнес формы, фирменные бланки, визитные карточки, грамоты, адреса, этикетки, ценники, сертификаты, конверты и т.д.

Разработка компьютерных оригиналов, дизайн, художественное оформление, компьютерный набор.

Существует гибкая система СКИДОК!!!

Наш адрес: г. Николаев, ул. Свердлова, 10
Тел. 35-40-75 (во дворе)

СПАС – УКРАЇНСЬКА ЙОГА

Досі ще грунтовно не досліджена психохудожня основа українського козацького феномена. Опис обрядів та звичаїв козацької республіки, навіть опис методик фізичної та бойової підготовки молодих козаків, - то лише поверховий шар. Сьогодні фольклористи-дослідники висловлюють припущення про існування, так би мовити, таємної козацької науки, що мала метою всеобще - психологічне, психохудожнє та фізичне загартування воїна.

В Николаєві живе Анатолій Максимович Скульський, один із нащадків козацької, а затім чумацької династії, яка володіла глибинними знаннями української психохудожньої культури і зуміла до нашого часу зберегти ці знання. Протягом більш ніж трьох десятиліть Анатолій Скульський вів спостереження за явницями, які так чи інакше можна пояснити з позиції науки спаса (української йоги).

Дане видання є спробою, не претендуючи на науковість, узагальнити спадкові родові знання про містичні знання українських козаків та власні спостереження А. Скульського, а також познайомити широкий загал зацікавлених людей - фольклористів, учителів, студентів, старшокласників, працівників культури - з досі невідомим пластом козацької психохудожньої культури, що має загальну назву спас.

У виданні використано ілюстрації та тексти з видання: «Альбом української старины», Н. Самокиш, В. Васильковский, С. - Петербург, 1900 р.

Дизайн В. Чубенко. Ю. Нурок.

Компьютерне макетування Ю. Нурок. Комп'ютерний набір І. Гостева.

Макетування та друк здійснені на обладнанні друкарні АТ "ВІАГРО"

© А. Скульський, В. Чубенко «Спас. Таємна козацька наука».

© С. Росляков «Чи можливий український ренесанс».

© О. Поляков «Феномени існувати і заперечувати це неможливо».

Миколаївком

**НИКОЛАЕВСКИЙ ОБЛАСТНОЙ
КОММУНИКАЦИОННЫЙ УЗЕЛ**

**ГЛОБАЛЬНОЙ
ИНФОРМАЦИОННО-
КОМПЬЮТЕРНОЙ СЕТИ**

INTERNET

ПРЕДОСТАВЛЯЕТ:

- услуги электронной почты - обмен данными и сообщениями между компьютерами по территории области, Украины, СНГ и всего мира;
- доступ к банкам данных во всем мире;
- более 30-и видов услуг компьютерного обмена информацией;
- три способа подключения к сети.

Наш адрес: г. Николаев, ул. Б. Морская, 45
тел. (0512) 35-03-86; 35-35-00; 35-90-48
fax. (0512) 35-31-12

E-mail: postmaster@comcentre.nikolaev.ua

СПАС - УКРАИНСКАЯ ЙОГА

В украинской фольклористике до сих пор основательно не исследованы психохудожные основы феномена козачества. Описание обрядов и обычая запорожской республики, даже описание методик физической и боевой подготовки молодых козаков - это только поверхностный слой. Сегодня фольклористы - исследователи говорят о возможности существования тайной науки козаков, целью которой являлось всестороннее психологическое, психохудожественное и физическое воспитание воина.

В Николаеве живет Анатолий Максимович Скульский - один из потомков козацкой, а затем чумацкой династии, которая владела глубинными знаниями украинской психохудожественной культуры и сумела до нашего времени сохранить эти знания. На протяжении более чем трех десятилетий Анатолий Скульский вел наблюдения за явлениями, которые так или иначе можно объяснить с позиции науки спаса (украинской йоги).

Предлагаемое издание является попыткой, без притязаний на научность, обобщить родовые сведения о мистических знаниях украинских козаков и собственные наблюдения А. Скульского, а также познакомить широкий круг заинтересованных лиц - фольклористов, учителей, студентов, старшеклассников, работников культуры - с доселе неизвестным пластом психохудожественной культуры украинцев под одним названием спас.

Типъ запорожца

По видѣнію виду, и по внутреннимъ качествамъ, запорожскіе козаки представляли собой характеръ, бывшіе типы своей народности и своего времени. По описанію современниковъ, они были большею частью роста средняго, плечисты, статны, крѣпки, сильны, на видъ полнолицы, окрутлы и отъ лѣтнаго зноя и степной спеки смугловаты. Съ длинными усами на верхней губѣ, съ роскошнымъ «оселедцемъ» или «чупрыной» на щекахъ, въ чисто съ юлькой въ зубахъ, истый запорожецъ всегда смотрѣть какъ-то хмуро, винзъ исподлобья, постороннихъ встрѣчать на первыхъ порахъ неприятливо, отвѣчать на вопросы весьма неохотно, но затѣмъ мало-по-малу смигчался, лицо его постепенно во время разговора принимало веселый видъ, живые проницательные глаза загорались блескомъ огия, и вся фигура его дышала мужествомъ, удальствомъ, заранѣльною веселостью и неподражаемымъ юморомъ. «Запорожцы, говорить стоящими старикъ Россолода, самъ потомокъ запорожца, не знали ни цѣль, ни цѣбѣ, оттого были здороши, свободны отъ болѣзней и умирали больше на войнѣ, чѣмъ дома. Тенеръ, народъ слабый, порожній и недолговѣчный: какъ 90 лѣтъ прожилъ, то и дорожки подъ собой не видитъ, а въ старину въ сто лѣтъ человѣкъ только въ силу возвращался. Оттого запорожцы жили и долго и весело. А молодцы какіе были! Онь сѣть на коня—не струснувшись, не здигнувшись! Тронулъ ногами—и пошелъ и пошелъ! Только пыль столбомъ... Во внутреннихъ качествахъ запорожскаго козака замѣчалась симѣсть добродѣтелей и пороковъ, всегда, впрочемъ, свойственная людямъ, считающимъ войну главнымъ занятіемъ и главнымъ ремесломъ своей жизни. Жестокіе, дикие и безощадные въ отношеніи своихъ враговъ, запорожскіе козаки были добрыми друзьями, вѣрными товарищами, истиными братями въ отношеніи другъ къ другу, мирными сосѣдями къ своимъ соратникамъ по ремеслу, украинскимъ и донскимъ козакамъ; хищные, кровожадные, невоздержанные на руку, попирающіе всякия права чужой собственности на землѣ ненавистнаго имъ ляха или презрѣннаго бусурмана, запорожскіе козаки у себя считали простое воровство какой-нибудь пласти или пута страшнымъ уголовнымъ преступлениемъ, за которое виновнаго казнили смертною казнью.

Свѣтлую сторону характера запорожскіхъ козаковъ составляли—ихъ благодушіе, нестяжательность, щедрость, безкорыстіе, постоянство въ дружбѣ, столь высоко цѣннѣмой въ Запорожье, что, по козацкимъ правиламъ, грѣхомъ считалось обмануть даже черта, если онъ попадалъ сичовикамъ въ товарищи; кроме того, свѣтлыми чертами характера запорожскіхъ козаковъ были—высокая любовь ихъ къ личной свободѣ, по которой они предпочитали лютую смерть позорному рабству; глубокоеуваженіе къ старымъ и заслуженнымъ воинамъ и вообще ко всѣмъ «всенимъ степнямъ», простота, умѣренность и изобрѣтательность, при нуждѣ, въ домашнемъ быту или въ разныхъ безвыходныхъ случаяхъ и физическихъ недугахъ. Такъ, отъ лихорадки они пили водку съ золотомъ или ружейнымъ порохомъ, полагая на чарку пѣннаго вина ползряда пороху; для заживленія ранъ прикладывали къ болѣшымъ мѣстамъ растертую со слюной на руки эсмлю,

а при исчезающей металлической посуды для варки пищи ухитрялись варить ее въ деревянныхъ ковшахъ, подбрасывая безпрерывно, одинъ за другимъ въ ковшъ, накаленные на огнь камни, пока не закипала налитая вода въ посудѣ. Въ отношеніи къ захожнѣмъ и заѣзжимъ людямъ запорожскіе козаки всегда были гостепримы и страннолюбивы, и наравнѣ съ гостепримствомъ и страннолюбіемъ ставили личную честность какъ у себя, на Запорожье, такъ и на войнѣ въ отношеніи враговъ православной вѣры. «Хотя въ Сичѣ, говорить одинъ католическій патерь, были люди всякаго рода, однако тамъ царствовали такая честность и такая безопасность, что прѣѣждавшіе съ товарами или за товарами или по другимъ какимъ дѣламъ люди, не боялись и волоска потерять съ головы своей. Можно было на улицѣ оставить свои деньги, не опасаясь, чтобы онѣ были похищены. Всякое преступленіе противъ чьей-либо честности, гостя или сѣчевого жителя, немедленно наказывалось смертью».

На войнѣ козакъ отличался всегда умомъ, хитростью, умѣніемъ у непріятеля «выиграть выгоды, скоропостижно на него напасть и нечаянно заманить», изумлять врага большою отвагою, удивительнымъ терпѣніемъ и рѣдкою способностью переносить жажду и голодъ, зной и стужу. О храбрости запорожскіхъ козаковъ турецкій султанъ сказалъ: «Когда окрестныя панства на мя возстаютъ, я на обидѣ уши сплю, а о козакахъ мушу (т. с. наѣю) сдинимъ ухомъ слушати». Сами запорожцы о своей храбрости говорили: «Мы всегда, горячо, храбро и мужественно страны поганыхъ разоряли и опустошали», а на угрозы со стороны кичливаго султана заполнить войскомъ турецкій Сѣчѣ смѣло и вызывающе отвѣчали: «Війска твоё не боимось,—будемъ бытця зъ тобою землею и водою». Война для козака была столь же необходима, какъ птицѣ крыла, какъ рыбѣ вода.

Темными сторонами характера запорожскіхъ козаковъ было то, что многие изъ нихъ любили прихвастнуть своими военными подвигами, любили пустить пыль въ глаза передъ чужими, щегольнуть своимъ убранствомъ и оружиемъ; кроме того они отличались легкомысліемъ и непостоянствомъ, хотя и называли себя въ письмахъ и посланіяхъ къ царимъ и королямъ «вѣрнымъ войскомъ его королевскаго или царскаго величества».

Большимъ недостаткомъ запорожскіхъ козаковъ была также ихъ страсть къ спиртнымъ напиткамъ. «Въ пьянствѣ и бражничествѣ, говорить очевидецъ, они старались превзойти другъ друга, и едва-ли найдутся во всей христіанской Европѣ такія беззаботныя головы, какъ козацкія». Сами о себѣ: запорожцы на этотъ счетъ говорили: «У насть въ Сичи воровъ: кто отче-нашъ знае, той въ раны (т. е. утромъ) вставъ (т. с. отъ сна), умытця тай чарки шукас». Впрочемъ, во время военныхъ покодовъ запорожскіе козаки избѣгали пьянства, ибо тогда всякаго пьяного кошевой атаманъ, по свидѣтельству современника, немедленно выбрасывалъ за бортъ чайки. Наконецъ, предаваясь разгулу и бражничеству, запорожскій козакъ не былъ похожъ на того жалкаго пьяницу, который пропивалъ свою душу въ черномъ и грязномъ кабакѣ: лыцарь даже и въ попойкахъ оставался лыцаремъ.

Вступне слово

Дивний період розвитку переживає наша цивілізація у час, коли друге тисячоліття від Різдва Христового ось-ось поверне на третє. Вражає повсякчасне поєднання здобутків науки і техніки, що змінюють навколошній світ, із патріархальними звичаями та віруваннями, духовними пошуками людини, що дедалі частіше серед виру та гомону байдужого натовпу лишається сам на сам із своїми бідами та клопотами, із особистими тривогами та радощами. Від самотності тієї починає людина шукати Бога - у тій чи іншій релігії, у давній чи новій філософській течії, у проповідях новоявленого учителя, а ще часом - у самому собі, у витоках - глибинах свого роду-племені (коли зберігся, звісно, той рід-плем'я). І часом саме оті родові витоки виявляються такої чистоти і міцності, що проглядаються у них традиції не вузько сімейні, а традиції цілого народу, який зберіг у надрах генетичної підсвідомості в первісному вигляді те найголовніше, що вирізняє його з-поміж інших народів, що складає основу його національного характеру, його духовної суті.

Степ Північного Причорномор'я в українському етносі відіграв особливу роль, оскільки упродовж тисячоліть був він місцем вільного кочів'я войовничих та миролюбних племен, був місцем колоній-поселень греків та турків. У більш близькі часи став Степ краєм, куди втікали здобувати волю укріпачені з глибинних губерній Росії, України, Польщі. Тут гуртувались бунтівні душі у козацьку республіку - Січ, що творила далі чоловіка із характером гатунку незвичайного, феномен якого визнавали сучасники й історики. Той феномен поєднував у собі водночас висоти великої духовності у боротьбі з гнобителями-іновірцями та безодніо найбезглаздішої, найчорнішої жорстокості, вивершену хитрість і тонкий розум та безпосередність і дитячу наївність, що доходила часом до безглуздя. Найголовніше ж, що, за свідченнями сучасників, було притаманне усьому козацтву - це фізична витривалість і тренованість. Легенди та думи оспівують неймовірну хоробрість козаків у боях, силу духу, що допомагала витримувати тортури, виходити живими з лекельних ситуацій, коли смерть, здавалось, була неминучою.

Досі ще грунтовно не досліджена психодуховна основа українського козацького феномена. Опис обрядів та звичаїв козацької республіки, навіть опис методик фізичної та бойової підготовки молодих козаків, - то лише поверховий шар. Сьогодні фольклористи-дослідники висловлюють припущення про існування, так би мовити, таємної козацької науки, що мала метою всебічне - психологічне, психодуховне та фізичне загартування воїна. Таке припущення наводиться і у посібнику "Основи національного виховання" за ред. В.Г. Кузь. Ю.Д. Руденко, З.О. Сергійчук (вид. Уманський ДПІ ім. П. Г. Тичини, 1993 р.).

У розділі "Українська козацька педагогіка (концепція)" в частині "Виховання фізичної і психологічної культури", зокрема, визначається:

"Існувала ціла система відбору і вишколу молодих людей для козацької служби. Досвідчені козаки, козацька старшина уважно і прискіпливо, з відповідальністю перевіряла загартованість і витривалість новобранців на спеку і холод, дощ і сніг, брак одягу, іжі тощо. До тих, хто хотів бути козаком, ставилися вимоги: бути сильною, вольовою, вільною і мужньою людиною, володіти українською мовою, присягнути на вірність Україні, сповідати християнську віру. Є наукові відомості, що новобранців-козаків піддавали певним випробуванням.

Козаки створили спеціальні фізичні і психофізичні вправи, що становили цілу систему, спрямовану на самопізнання і саморозвиток, своє тілесне, психофізичне і моральне вдосконалення".

Далі у посібнику перераховуються деякі системи мистецтва єдиноборств, найпоширеніша з яких лягла в основу козацького танцу - гопака, згадуються і система "гайдок", призначена для виховання розвідників-пластунів, і боротьба навкулачки, на ременях, "навхрест", на палицях тощо. Автори посібника відзначають:

"Ще дуже мало ми знаємо про козацьку систему боротьби - спас. Вона мала не ата��уний, а суто оборонний характер. Для неї характерне філігранне, скрупульозне відпрацювання блокування дій супротивника".

І далі:

"Значний виховний, пізнавальний потенціал має цілий пласт культури наших предків, який дістав назву *козацьке характерництво*. Боротьба характерників із ворогом вважалася вершиною козацьких бойових мистецтв (вона ще відома під назвою "господар ної")."

Після остаточного зруйнування Запорізької Січі не всі козаки переселились за Дунай та на Кубань, значна кількість козацьких поселень була заснована на Чорноморському узбережжі, на території нинішньої Миколаївської, Одеської та Херсонської областей. Займались уchorашні соратники полководця Олександра Суворова, що допомогли йому збороти турків під Очаковом та Ізмаїлом, окрім землеробства, рибальства та скотарства, ще й перевезенням в усі куточки України солі - як з Криму, так і з місцевих озер, що були біля Березанського лиману. Чумакування продовжувалось упродовж усього дев'ятнадцятого століття і було заборонене вже за радянських часів, у 30-х роках. Саме чумаки через постійну необхідність самозахисту в дорозі і зберігали, передавали з покоління в покоління знання систем козацьких єдиноборств та таємної науки спаса, як невід'ємної частини козацького характерництва.

Напевно, має рацію припущення, що усі системи козацьких єдиноборств мали тією чи іншою мірою в своїй основі елементи характерництва, вершиною якого були описані в історичних хроніках приклади героїзму козацьких ватажків під тортурами та різновиди чаклунства, добре відомі кожному з дитинства з казок, творів М. Гоголя, Г. Квітки-Основ'яненка та інших українських письменників.

В Миколаєві живе Анатолій Максимович Скульський, один із нащадків козацької, а затім чумацької династії, яка володіла глибинними знаннями української психодуховної культури і зуміла до нашого часу зберегти ці знання. Сімейна легенда говорить, що у далеку давнину, ще десь у 16-17 столітті віддали в науку за великі гроші чи то до знахаря, чи то до чаклуна, чи то до монастиря хлопчика Василька. З тих пір і передаються в роду знання бойового мистецтва спаса. Усі чоловіки великої родини Скульських пройшли фронтами Другої Світової війни і повернулись додому живими. Батько - Максим Сидорович Скульський на схилі років передав свої знання психодуховної культури спаса синові Анатолію.

Про свої здібності А.М. Скульський довгий час нікому не розповідав, пам'ятаючи наказ діда і батька про те, що наука спаса повинна зберігатись у суворій таємниці і передаватися або в роду, або у виняткових випадках - особливо перевіреним людям. Та й час був такий (60-70 роки), що подібні знання могли додати великих клопотів та неприємностей на роботі. На початку 90-х, під час екстрасенсорного сплеску, Анатолій Максимович був немало здивований тим, що на масових сеансах іменіті і не дуже іменіті "маги" та "вчителі" усіх підряд навчають методик володіння психоенергетикою. Побував він на подібних сеансах, де вихвалиялися цілющі властивості індійської йоги, і ще раз переконався, що індійська йога явище, безумовно, щікаве, але не настільки унікальне, як рекламиують її прихильники. В українській психокультурі існує своя, так би мовити, національна йога, під загальною назвою спас, з допомогою методик якої можна впливати на психіку та фізичний стан людини, можна розвинути надзвичайні здібності - телепатію, ясновидіння, вміння зцілювати людей і тварин та багато іншого.

Серед своїх численних здібностей найважливішим Анатолій Скульський вважає вміння навчити інших людей, розвинути в них природні здібності до телепатії, діагностики та цілительства. Спеціалісти Миколаївського обласного центру "Здоров'я" вивчали здібності А.М. Скульського, провели серію експериментів і дійшли висновку, що він дійсно володіє таким вмінням. Разом з тим, Анатолій Скульський, за фахом працівник культури, зацікавлений у тому, щоб досконало розібраться у суто фізичному механізмі дії методики спаса та її впливу на власний організм та на учасників можливих експериментів.

Протягом більш ніж трьох десятиліть Анатолій Скульський вів спостереження за явищами, які так чи інакше можна пояснити з позиції науки спаса(української йоги).

Дане видання є спробою авторів, не претендуючи на науковість, узагальнити спадкові родові знання про містичні знання українських козаків та власні спостереження А. Скульського, а також познайомити широкий загал зацікавлених людей - фольклористів, учителів, студентів, старшокласників, працівників культури - з досі невідомим пластом психодуховної культури українського козацтва, що має загальну назву спас.

Віра Чубенко, журналіст.

ЧИ МОЖЛИВИЙ УКРАЇНСЬКИЙ РЕНЕСАНС?

Колись, розмірковуючи над долями деяких літературних героїв, я подумав: а що було б, коли б настало в людині зліття багатьох, у тому числі й протилежніх, якостей: творчих і виконавських, наукових і художніх, релігійних і філософських, фізичних і духовних і т.д. Як приклад (у якій ступіні наближення, не знаю), тут же випливають в пам'яті найвидатніші особистості епохи Відродження в Європі: Альбрехт Дюрер, Леонардо да Вінчі, Мікельянджело Буонаротті...

Загальновідомо, що епоха Відродження, напряму пов'язана з підняттям національної самосвідомості, патріотизму по відношенню до власної, часом малої батьківщини, природним чином звернулась до витоків нації, тих коріннів, що відвели, наприклад, учених і художників в античність. Остання, через багато століть після своєї видимої загибелі, раптом ожила і злагодила цивілізації своїх далеких нащадків. Так виявляються коріння, що надсилають життедайні соки далекому гіллю, прошу вибачення за садівницьку термінологію, гіллю, іншим разом прищепленому, навіть не рідному. Та що казати, а хіба ж завжди рідне гілля являє собі власне коріння? Досить часто час і злі сили виховують справжніх манкуортів...

Всі ці думки, колись одного разу пережиті, повернулись до мене при читанні книжки Анатолія Скульського та Віри Чубенко "Спас. Таємна наука українського козацтва". Цілком справедливо автори відзначають, що українське козацтво являє собою унікальний історико-етнографічний і культурний феномен. У ньому дивним чином поєдналися часи, культури, досвід поколінь декількох слов'янських народів, і не тільки слов'янських... І цей феномен з роками розкривається для нас все ширше і глибше. Скільки ще дивовижного утаємничує він у собі, одному Господу відомо. Особисто для мене одним із найбільш яскравих відкриттів останнього часу стала таємна козацька наука психофізичної підготовки. Вихід знань про таємну науку до широкого загалу підказав мені думку про можливість найближчим часом спостерігати явище своєрідного українського Відродження.

Поняття Ренесанса, або Відродження, включає в себе перш за все бурхливий розвиток людської особистості, що виражається у підйомі науки, культури і мистецтва, і при цьому він не обов'язково співпадає з економічним та політичним підйомами. Класичним прикладом відродження людського духу вважаються бурхливі події у житті Європи в XV-XVI століттях.

Що ж відбувалось у ті далекі роки на європейському континенті і чим ті події пов'язані із сьогоднішнім днем України?

Перш за все відбувалось становлення нових держав. Європа, що пережила відомий "застій" середньовіччя, виплескує на свою карту нові країни, нові культурні центри, нові національні школи літератури і мистецтва. Ще б пак, адже кожна нова держава поспішає до самовираження і самоутвердження, як новонароджений гучним криком заявляє про свою появу у цьому світі. Для нової держави є неприйнятними форми вчоращеного дня. Йі необхідне щось інше, але пов'язане коли не з сучасною національною культурою, то з далеким великим минулім її землі. Історія Європи, втім, демонструє, що як правило, обидві ці тенденції епохи Відродження звернулись до античної культури. Ось чому сучасна Україна цілком спроможна знайти такий необхідний для неї творчий імпульс у своїх дохристиянських коріннях, з яких, власне, і виходить мистецтво спаса.

Не варто дивуватись, коли раптом у світі, що нас оточує, відбуваються події не звичні, а часом і не зрозумілі для нас. Те, що людські знання час від часу втрачаються, безсумнівно. Європейське Відродження в буквальному розумінні відроджує інтерес до людини, адже середньовічна культура на деякий час майже розучилася реалістично зображати людину! І ось забуте було відрожено. Чи не те ж саме пропонує нам Анатолій Скульський з учненням спаса?

Найважливішою особливістю учнення є той факт, що козацька наука має чисто захисне значення - це дуже важливо і характеризує українську націю: українець не агресивний зовні себе! Гуманний характер козацької психохудожньої культури близький до уявлень великих гуманістів європейського Ренесансу. Але у європейця XV-XVI вв. не було, як вже вказувалось, стрункої системи психофізичного виховання, побудованої на конгломераті знань різних часів і народів. А українська психофізична культура, спираючись на вчення спаса, по суті може бути направлена на вияв кращих якостей людини через поєднання різноманітних здібностей, нехай навіть на короткий термін. Важливим тут є не кількість, а якість.

Наука ця, до того ж, зrimо пов'язує сьогоднішню Україну з її великими предками: дохристиянською та ранньохристиянською Руссю, феноменом українського козацтва...

Наука ця вчить шанобливому відношенню до предків, адже вона наочно свідчить, що наші предки знали і вміли не менше, ніж ми. І коли вони не мали телебачення чи комп'ютера, вони мали дещо інше, про що ми можемо сьогодні лише здогадуватися. І таємне вчення спаса, що стає вченням явним, - добра у цьому підмога. Таким чином, визначаються складові частини, котрі, коли взяти їх разом, дозволяють передбачити найближчим часом початок бурхливого розквіту української культури.

Поєднуються разом сприятливі умови:

- набуття державою національної незалежності, з чим пов'язаний надзвичайно високий підйом національної самосвідомості (і сьогодні, і ще більше - попереду);
- наявність в Україні високогуманної власної національної культури, котра має найдревніше у Європі коріння;
- безсумнівний талант українського народу, який дає світові довгу чергу видатних людей;
- виникнення у Європі в кінці ХХ ст. цілого слов'янського світу (коли раніше було всього 3-4 слов'янські держави, то сьогодні їх близько десяти), що, безсумнівно, сприяє і розквіту України

Все це разом узяте і повинно, за моїм глибоким переконанням, привести до справжнього відродження української культури, подібного до європейського явища попередніх віків.

І дай Бог, допоможе в цьому таємне вчення спаса і безсумнівно талановита, патріотична у кращому значенні цього слова, книжка Анатолія Скульського та Віри Чубенко.

*Сергій Росляков,
кандидат мистецтвознавства,
заступник директора Миколаївського
художнього музею імені В.В. Верещагіна.*

Уманский сотник Иван Гонта

Въ селѣ Сербахъ Гонта осужденъ бытъ военнымъ судомъ на самую мучительную казнь: опредѣлено было мучить Гонту въ теченіе четырнадцати днѣй. Въ первые десять днѣй палачъ долженъ бытъ ежедневно снимать со спины его по полосѣ кожи, оть шеи до поясницы; на 11-й день долженъ бытъ отрубить ему обѣ ноги; на 12-й день отсѣчь обѣ руки; на 13-й вырвать изъ груди сердце и на 14-й отрубить голову, а въ заключеніе всего развезти части тѣла казненнаго по 14 городамъ и прибить къ 14 поставленнымъ въ городахъ висѣлицамъ.

Гонта спокойно принялъ такое опредѣленіе суда и никакъ не смущился духомъ. Напротивъ того, уже отправляясь къ мѣсту казни, Гонта, по словамъ польскаго писателя, отпустилъ такую ъдкую острогу одному изъ панцирныхъ товарищъ, дотолѣ охранявшему тесницу узника, которая отнюдь не указывается на его угнетенное состояніе. «Послѣ того, какъ наконунѣ казни прочитанъ бытъ ему приговоръ, товарищъ этотъ сказалъ Гонту, пребывавшему въ задумчивости: «Панъ полковникъ! завтра все земное будетъ кончено для вѣстя; не найдете ли возможнымъ оставить что-либо на память бѣдному воину, который проводитъ съ вами послѣднія минуты?»—«Охотно, отвѣчалъ атаманъ, напомните мнѣ завтра, когда меня станутъ вести на мѣсто казни: я вамъ подарю одинъ изъ своихъ поясовъ». Любостяжательный офицеръ поблагодарилъ за подарокъ, пребывая въ увѣренности, что онъ получитъ богатый поясъ изъ златоглава, чѣрнѣющаго похищенный въ какомъ-либо шляхетскомъ домѣ въ Українѣ. На слѣдующій день, когда Гонту вывели изъ тюрьмы, офицеръ обратился къ нему: «Панъ полковникъ! позвольте вамъ напомнить обещанный поясъ!»—«Я не забылъ, отвѣтилъ Гонта съ презрительной улыбкой: первая полоса кожи, которую снимутъ съ меня со спины, пусть служитъ вамъ поясомъ» (Кievская Старина, 1882, ноябрь, 351).

Поставленный на казнь, Гонта, по словамъ поляка Окоцкаго, переносилъ всѣ лютѣйшія муки «съ полною рѣшительностью» и приготовился къ нимъ надлежащимъ образомъ, т. е. принялъ напутствіе передъ смертью. «Онъ вышелъ на мѣсто казни съ лицомъ вселымъ и спокойнымъ, будто шелъ къ куму на крестини. Палачъ оторвалъ ему полосу кожи, кровь брызнула, но лицо гайдамака не измѣнилось; оторвали другую полосу кожи, тогда Гонта сказалъ зрителямъ: «Отъ говорили, что буде болити, а ни кришки не болити! Удивительная сила! Въ другомъ положеніи этотъ человѣкъ несомнѣнно могъ бы совершилъ величіе дѣло». Когда Гонта пытался говорить къ народу, то стоявшіе возлѣ него солдаты запихивали ему ротъ землей и заставляли его молчать. Вмѣсто 14 дней казнь надѣ Гонтой продолжалась 3 дня, по распоряженію главнаго начальника польскихъ войскъ въ юго-западномъ краѣ, Ксаверія Браницкаго: Браницкій, ужаснувшись при видѣ жестокости, какой подвергался Гонта, вельзъ на третій день отрубить ему голову и уже надѣ мертвымъ трупомъ исполнить все то, что предписано было военнымъ судомъ.

Народная дума къ пыткамъ, которымъ подвергали Гонту, прибавляется еще то, будто палачи содрали съ его головы кожу съ волосами, посыпали ее солью и вновь надѣли на черепъ:

Воны жъ єго насамперѣдъ бѣрзо прывиталы:
Черезъ сімъ день зъ єго кóжку по поясъ здыралы,
И голову облупылы, силуо насолылы,
Потомъ єму, якъ чесному, назадъ положылы.

Панъ рейтентаръ похожае: «Дывитеся, люде,
Хто ся тильки забунгус, то вамъ тее буде».

И точно многіе изъ товарищей Гонты также преданы были самымъ жестокимъ и самымъ мучительнымъ пыткамъ: нѣкоторымъ изъ нихъ отрубливали на-крестъ (на krzyzg) руку и ногу (правую руку съ лѣвой ногой и лѣвую ногу съ правой рукой) и потомъ, залѣчивъ, пускали въ народъ для назиданія другимъ; нѣкоторыхъ вѣшали за ребра на желѣзные крюки, вбитые въ деревянныя столбы, и оставляли ихъ висѣть въ такомъ видѣ по цѣлымъ недѣлямъ; наложенъ, нѣкоторыхъ сажали на острыя пали желѣзныя, которые проходили чрезъ всю внутренность человѣка и показывались наружу между 3 и 4 позвонкомъ хребта. Но казненные не всегда смушались отъ такой казни и нерѣдко даже издѣвались надъ своими мучителями. Рассказываютъ, что когда въ городѣ Луцкѣ поляки повѣсили какого-то гайдамаку, то онъ передъ самой смертью вдругъ ческоданно крикнулъ: «Постойте, передъ смертью я открою вамъ важное дѣло!» Палачи остановились, и нацы приготовились слушать тайну. «Что же ты скажешь?»—«А вотъ що: не вселите мене дуже высоко поднимать, бо вамъ же легче буде циловать мене въ . . .»

Такъ окончили свою жизнь одинъ изъ главныхъ вождей гайдамакаго движенія, сотникъ Иванъ Гонта, и ближайшіе изъ его сподвижниковъ. Что касается другого вожака гайдамаковъ, Максима Желѣзняка, то онъ еще нѣсколько времени послѣ казни Гонты громилъ шляхту и жидовъ, пока не былъ пойманъ русскими и отправленъ въ Kiev для ссылки.

Во всемъ событии «Колившины» дѣйствія сотника Ивана Гонты для польскихъ мемуаристовъ прошлаго столѣтія кажутся неразъяснными и загадочными. Но для русскихъ историковъ настоящаго времени и личность и дѣйствія Гонты нѣсколько не кажутся загадочными, говоритъ проф. Антоновичъ. Конечно, колоритъ этотъ исчезаетъ, если мы посмотримъ на данное событие съ той точки зрѣнія, которая присуща была въ свое время украинскому народу; тогда станетъ понятнымъ, что Гонта дѣйствовалъ изъ-за убѣждений, глубоко укоренившихся въ народѣ, изъ-за сознательного долга стать въ борьбѣ, охватившей страну, на сторонѣ своего народа, его правъ, вѣры и национальности, и принести этому дѣлу въ жертву и свою карьеру, и свое общественноe положеніе. (Кievская Старина, 1882, ноябрь).

ФЕНОМЕНИ ІСНУЮТЬ, І ЗАПЕРЕЧУВАТИ ЦЕ НЕМОЖЛИВО

Наприкінці 80-х років зайдов до мене в кабінет чоловік і сказав: "Я - Анатолій Скульський, коли пам'ятаєш такого по обласному клубові медпрацівників. Хочу поговорити з тобою про одну реч. Чи чув ти коли-небудь про систему знань, що має назву спас?".

Звичайно, я пам'ятаєв його по роботі в клубі, хоча близького знайомства між нами і не водилося. Розговорились. Обсудили хвилю екстрасенсорики та езотерики, що саме тоді захильстувала місто.

"Хочеш, я навчу тебе дещо бачити?" - запитав Анатолій.

І ось тоді я вперше почув ці слова:

"Людина - це Боже стебло, на якому ростуть Божі зерна числом до дев'яти..."

Прихід Анатолія не був для мене чимось винятковим. На той час мій інтерес до екстрасенсорики та біоенергетики (і той, і інший термін не зовсім вірно відображає феномен людини) переріс із простої цікавості до практичного знайомства з процесом розкриття прихованих можливостей людини за допомогою різноманітних психотехнік.

50 лікарів різного профілю з дозволу і при сприянні керівництва облуправління охорони здоров'я пройшли підготовку, що допомогла їм розкрити в собі деякі здібності, що до того часу розкривалися спонтанно. Мені довелось бути керівником цієї групи і самому в ній навчатись. На час приходу Анатолія Скульського у мене вже склалась власна система поглядів на можливості людини, відтак я з великим зацікавленням зустрічався з людьми, які несли в собі крихти досвіду у цій області. Про спас я чув, як про бойове мистецтво, і не більше.

І ось з'явився чоловік, котрий може, виходячи з родинного, набутого у спадщину, досвіду, дати загальні поняття про глибинну народну систему поглядів, притаманну украйнцям езотеричну систему, що охоплює всі сторони буття людини. З тих пір зустрічей, розмов було багато і тим більш приемно було побачити рукопис цієї книги. Це спроба на основі фольклору передати знання про систему спаса - одну з течій психокультури і психо-духовності східних слов'ян, що збереглася у звичаях українського народу та козацтва.

Як лікар я неодноразово розмірковував над питаннями про те, що не завжди функціонування органів і систем організму людини вкладається у відомі наукі параметри. Приклади "чудодійних зцілень" при серйозній медичній патології існують, і на ці факти не можна закривати очі. Відтак я став шукати відповіді поза медициною, на межі наук: біології та хімії, біології та фізики, інформатики та біології.

Оссь тут ми і підходимо до того, що є люди, які вкладаються в "норму" для окремої популяції чи етносу, і є люди, від природи наділені високою чутливістю (сенсорністю) до змін чи впливу оточуючого середовища. Саме їх ми відносимо до екстрасенсів.

Мій власний досвід говорить: при відборі людей для деяких професій (наприклад, космонавтів) і наступних тренуваннях можна розвинути у людини унікальні здібності; такі ж здібності людини можливо розвинути із застосуванням особливих психотехнік, що підвищують сенсорність і виховують особливі якості, притаманні екстрасенсам.

Група лікарів, про яку я вже згадував, ніколи не передбачала, що кожен з її учасників пройде по розпеченному вугіллі вогнища. Після навчання вони це зробили і є відеоматеріали того ходіння по вогнищу. Актинометр, фізичний прилад дистанційного визначення температури, показував під час досліду температуру вугілля до 800 °C.

Як це було досягнуто?

Введенням людини у змінений стан свідомості. Це не гіпноз, а переведення систем організму на інший режим функціонування і захисту.

Що ж собою являє система спас?

"Спас - особливий стан психіки, у якій свідомо входить людина для розкриття своїх надприродних здібностей, з метою виконання неординарних завдань, які звичайними методами вирішити неможливо".

Отже спас - це одна з течій психокультури українського народу в загальній психо-ховній культурі східних слов'ян.

Феномени телекінезу, ясновидіння і дальновидіння, телепатії, "шкірного зору", діагностики і лікування та багато інших об'єктивно існують і заперечувати цього не можна. Наука ще тільки-но зацікавилася цими явищами і в багатьох випадках зайдла в тупик, не маючи методології визначення цих явищ. Але це сьогодні, а завтра?..

Сьогодні вже доведена наявність у організму полів від інфразвукових до надвисокочастотних коливань. З'явилося комплексне поняття біополя людини, властивості передавати інформацію не на рівні мови. Методами спеціальних фотозйомок реєструються випромінення живих і неживих об'єктів (ефект Кирилліан), візуалізація "привидів" померлих людей.

Дещо необхідно сказати і про інформацію.

Людина занурена в "інформаційний океан" на рівнях як внутрішнього, так і зовнішнього простору, що її оточує. Організм людини має, як показують анатомія, фізіологія, біофізика, величезну кількість нервових закінчень - "датчиків" і спеціалізованих органів (око, вухо та ін.) для зчитування, використання, трансформації зовнішньої інформації та напрацювання інформації, що передається в оточуюче середовище. Мозок людини має здатність до сприйняття інформації і трансформування її в образи. Спілкування з екстрасенсами впевнили мене в тому, що кожен з них працював з образною інформацією, навчившись цього природним шляхом або ж під чиємось керівництвом.

Відтак напрошується висновок, що людина переходить на рівень зміненого психічного стану під впливом інформації, а потім цей стан закріплює в пам'яті і вміє вже самостійно входити в нього, генеруючи образи (інформацію) для інших.

Образ - це мислеформа, згенерована мозком (голограма об'єкта), яку зчитує інша людина із сенситивністю, підвищеною від природи чи штучним шляхом.

Оскільки мозок напрацьовує внутрішню інформацію від органів, що знаходяться під його контролем, він постійно генерує голограми їх стану, які здатний зчитувати сенситив. Це і є інтровідіння - тобто бачення органів і їх діагностика.

Чи можливо це? Думаю, що так.

Мозок людини накопичує в собі інформацію про будь-який об'єкт, отриману при навчанні. Можна звідси зробити загальний висновок: мозок людини має здатність працювати з віртуальною (непредметною) реальністю, зчитуючи та генеруючи її. При цьому забезпечується реверсивне (зворотне) збудження образного аналізатора, збудження пам'яті, зв'язків і співвідношення з набутим чи генетично закріпленим досвідом людини.

Спас слов'ян і езотеричний досвід східних народів (системи зміні свідомості) багато в чому споріднені у першооснові, але спас притаманний психокультурі української нації, з традиціями якої він тісно пов'язаний.

Системі спаса можна навчитись, її можна передавати іншим людям при обопільному бажанні, вона має бойову, захисну і цілительську спрямованість. Багато чого про можливості людини ми ще не знаємо, великий досвід і знання давнини загублені, але паростки тих знань залишились, не втрачені повністю і вимагають свого розвитку на новому рівні знань людства.

В Миколаївському обласному центрі здоров'я було проведено серію експериментів на добровольцях-співробітниках по апробації системи спаса. На протязі десяти годин відбувалось навчання, перед яким і після якого було проведено медичний контроль. У переважній більшості випадків виявлено додатковий ефект розвитку супербачення, загостреного сприймання оточуючого середовища, регуляції роботи систем організму. Будь-яких змін у стані здоров'я всіх учасників експерименту на протязі року після навчання не спостерігалось. Всі, хто проходив навчання, лишилися психологічно незалежними від того, хто їх навчав, тобто від співавтора даної книжки. Вони мають цілком раціональний і неупереджений погляд на отримані знання про систему спаса, самостійні у своїх судженнях, активні та комунікабельні. Під час опитування висловлюють упевненість у тому, що освоєння системи спаса додало їм також вміння приймати швидкі і оптимально вірні рішення в повсякденних життєвих ситуаціях.

На жаль, не мали успіху спроби залучити спонсорів для проведення більш глибокого дослідження стану здоров'я під час експерименту самого майстра та учнів-добровольців із застосуванням сучасної апаратури. Впевнений, що такі дослідження сьогодні необхідні і їх результати можуть мати значний вплив на подальший розвиток науки про людину.

*Олексій Поляков,
головний лікар Миколаївського центру здоров'я, обласний спеціаліст по нетрадиційній, народній медицині управління охорони здоров'я Миколаївської облдержадміністрації.*

Сѣчевой дѣдъ абшитованный

Въ Запорожье, гдѣ не было писанныхъ законовъ, гдѣ козацкая община въ теченіе нѣсколькихъ вѣковъ управлялась по «стародавнимъ заповитамъ» или преданіямъ, старые козаки или «диды» должны были играть очень важную роль, какъ посители и строгіе охранители древнихъ козацкихъ преданій. Всѣ современники, бывшіе въ Сѣчи и оставившіе послѣ себя описание жизни запорожцевъ, указываютъ на ту важную роль, какую играли въ Запорожье старые козаки. Стары козаки зорко слѣдили за тѣмъ, чтобы молодые свято исполняли всѣ козацкіе «зычай» и войсковыя «справы», и требовали самой строгой кары для тѣхъ, которые нарушили ихъ. Уваженіе козацкой собственности, удаленіе отъ женщинъ, преданность вѣрѣ предковъ, почитаніе духовнаго сана — все это составляло основы козацкой общины и за соблюденіемъ всего этого строго слѣдили старые сѣчевики. Старые сѣчевики выступали на сцену и тогда, когда нужно было прекратить какіе-нибудь беспорядки, возникавшіе въ Сѣчи, чаще всего во время выборовъ войсковой старшины — кошевого атамана, суды, писаря, асаула и другихъ. По обыкновенію въ такие дни въ Сѣчи выпивалось очень много горилки, и тогда, кромѣ товариства, выступала на сцену такъ называемая «сиромашня», которая часто, не довольствуясь даровыми угощепіемъ на счетъ войскового скарба и вновь избранной старшины, бросалась изъ Сѣчи въ предмѣстье на лавки такъ-называемыхъ базарныхъ людей и тамъ производила страшный разграбленіе всего хмельного. Тогда и кошевой, и другие чины войсковые очень часто теряли свой голосъ и даже прятались по своимъ угламъ отъ бушевавшей черни. Только куренные атаманы, въ особенности же старые сѣчевые козаки, и могли удержать буйновъ отъ страшныхъ разбоевъ. Дѣйствуя путемъ увѣшаній, путемъ угрозъ, даже палками, они въ концѣ концовъ останавливали грабителей и во-дворяли въ Сѣчи миръ и спокойствие.

Пользуясь большими уваженіемъ въ Сѣчи, старые козаки далеко не всѣ, однако, оканчивали свою жизнь въ козацкой столицѣ и нерѣдко предпочитали шумной жизни жизнь въ монастырѣ или даже въ дикой и совершенно безлюдной степи. Если какой-нибудь запорожецъ дѣлался дряхлымъ и неспособнымъ къ войнѣ, то онъ либо шелъ въ излюбленный запорожцами Киево-Межигорскій монастырь, либо удалялся въ безлюдную степь и жилъ въ особомъ якильѣ, бурдюгѣ, менѣе простомъ, чѣмъ хата и даже землянка.

Отъездъ запорожца изъ Сѣчи въ Кіево-Межигорскій монастырь всегда дѣлался шумно и съ различными «химерами», на какія былъ способенъ только истый сѣчевой «лысьарь». Старый запорожецъ, отправлявшийся въ далекій монастырь «спасатыся», прежде всего выряжался въ самое дорогое и самое нарядное платье и наѣшивалъ на себя самое блестящее оружіе, затѣмъ набивалъ всѣ свои карманы и свой кожаный чересъ (т. е. поясъ) червонцами, напинималъ музыкаントовъ, закупалъ нѣсколько бочекъ «пьяного зилья», а до того «зилья» полные возы всякой провизіи и отправлялся «спасатыся». Музика

ударяла «веселон», и компанія трогалась въ путь. Тутъ всякъ, кто изъявлялъ свое желаніе провожать «прощальника зъ свитомъ» до монастыря, пиль, ъль на его счетъ и танцовалъ; впереди всѣхъ на прекрасномъ босвомъ конѣ несся самъ «прощальникъ сивоусый»; нерѣдко и онъ сходилъ съ коня, пиль, ъль и пускался «снавпрыядки». Всѣхъ встрѣчныхъ и по-перечныхъ онъ приглашалъ въ свою компанию, уговаривая чашитками и предлагая всевозможныя закуски. Если онъ увидитъ на своемъ пути возъ съ горшками, немедленно подскакиваетъ къ нему, опрокидываетъ его вверхъ колесами, и вся веселая компанія тотчасъ подбѣгаєтъ къ горшкамъ, пляшетъ по нимъ и разбиваетъ въ дребезги. Если онъ завидитъ возъ съ рыбой, также подскакиваетъ къ нему и опрокидываетъ вверхъ колесами, а всю рыбу разбрасываетъ по площади и приговариваетъ: «Ижьте, люде добри, та поминайте прощальника!» Если онъ наскочитъ на «перѣкупку» съ бубликами, то также забираетъ у нея всѣ бублики и раздаетъ ихъ веселой компаніи. Если ему попадется лавка съ дегтемъ, онъ тотъ же часъ скачетъ въ бочку съ дегтемъ, танцуетъ и выкидываетъ всевозможные «выкрутасы». За всякий убытокъ или шкоду платить потерпѣвшимъ червонцами, разбрасывая ихъ вокругъ себя «жменями».

Такъ добирается прощальникъ со своей компаніей до самого монастыря; тутъ компанія его останавливается у стѣнъ святой обители, а самъ онъ кланяется собравшемуся народу на всѣ на четыре стороны, проситъ у всѣхъ прощенія, братски обнимается съ каждымъ и, наконецъ, подходитъ къ воротамъ монастыря и стучитъ въ нихъ.

— Кто такой?

— Запорожецъ!

— Чесо ради?

— Спасатися!

Тогда ворота отпираются, и прощальника выпускаютъ въ обитель, а вся его веселая компания, съ музиками, горилками, пивами и медами, остается у ограды монастыря. Самъ же прощальникъ, скрывшись за стѣной монастыря, снимаетъ съ себя чересъ съ оставшимися червонцами, отдаетъ его монахамъ, сбрасываетъ дорогое платье, надѣваетъ грубую власину и приступаетъ къ тяжелому, но давно желанному «спасенію».

Если одни изъ старыхъ козаковъ обставляли свой уходъ изъ Сѣчи такъ открыто и съ такими причадами, то за то другіе покидали «матку» свою совершенно безгласно и неожиданно для другихъ: никто не зналъ, когда козакъ исчезалъ и гдѣ онъ дѣвался; только какіе-нибудь случайно открывали потомъ какого-нибудь схимника въ пустынѣ, въ лѣсу или въ береговой пещерѣ, питавшагося тамъ одной просфорой, подвизавшагося въ постѣ и молитвѣ, переносившаго съ необыкновенною твердостью всяческія не-вгоды, но потомъ умиравшаго и оставлявшаго въ своемъ убѣжищѣ между рутищами выданный изъ Коша запорожскаго атtestатъ такому-то козаку за участіе его въ неоднократныхъ походахъ противъ непріятелей.

С П А С

Таємна наука українського козацтва

З ГЛІБИНИ ВІКІВ

Степ пахне чабрецем та рутою, гірким полином, хилить під гарячим сухим вітром на пагорбах та в долинах хвили білої ковили, стелиться під колеса возів та гарб, що котяться вибитим шляхом за далекий обрій. Вночі перекидається на степ зоряне шатро із Чумацьким Шляхом, а далі... Чи то по степовому шляху, чи по небесному тягнуться чумацькі валки, хтозна, хтозна?...

Поволі сунуть запряжені волами гарби, неквално ведуть розмову чумаки - день за днем, ніч за ніччю... Поки до того Криму дійдеш, поки додому повернешся, стільки жахів у дорозі трапиться, стільки дрібних несподіванок чатує: то яруги-балки, дощами вириті, то мілкі річечки із підступними замуленими бродами, то вітер-суховій налетить з вихором піщаним, а то зустрінеться раптом чоловік із шаблюкою чи пістолем та з оком нечистим. Під вечір, посадивши біля вогнища, розповідають чумаки історії про відьом та вовкулаків, про добрих та злих чаклунів, про козаків-характерників, що вміють і себе, і товариша захиstitи від злой негоди. Куля не бере козака-характерника і шабля не рубає, бо знає він таємну науку, але не відкриває її ні кому, лише синові довірить - на смертельному ложі або в годину лиху, перед січчю пекельною. І називається та козацька бойова наука - спас великий. Простому ж чоловікові знати її не дано, та й не під силу це йому...

Так приблизно розповідали нам, хлопчакам, про чумацькі пригоди та про прадіда Левка дід та батько.

Перше знайомство із спасом відбулось у 1959 році, коли настав час призову на стрікову службу до армії. Тоді приїхав я з Одеси до Миколаєва на кілька днів попрощатись із друзями та рідними, тоді й отримав перші батьківські уроки, що на довгі роки збереглися у пам'яті.

Увечері, повернувшись з роботи, покликав мене батько в садок, там, на лаві під старою абрикосовою, і почав розмову.

«Ти знаєш, сину, що дід мій, а твій прадід Левко чумакував. В роду нашому, що йде коріннями в глибину віків, зберігаються таємні знання спаса. Це бойова наука українських козаків, яку після розгрому Запорізької Січі зберегли чумаки. Ця наука полягає в тому, що людині, яка володіє спасом, ніхто не може причинити великого зла.

Ось, для прикладу, ведуть десять чумаків валку у сто возів, і їх ніхто не чіпає, хоч і чисте золото вези через всю країну. І не в тому річ, що вміють вони битися як кулаком, так і ножем чи сокирою, влучно стріляти з пістолів та рушниць. Головне, щоб був серед них один, хто вміє, як фокусник-гіпнотизер, відводити злих людей від себе і від валки.

Наука спаса дуже складна. Беруть у науку (і то за великі гроші) хлопчаків дев'ятирічного віку, і вже до тридцяти років стає той хлопчина справжнім характерником. Він і в темності бачить, і болячки зашптує та замовляє, і пристріт та порчу знімає, вміє й ще багато такого, чого ми і не знаємо вже, секрети ті загублено, забуто.

Знаю тільки, що живуть на чоловікові дев'ять божих невидимих істот. Чоловік у тій компанії - десятий. Всі разом живуть в основному дружно, але інколи і сваряться. Коли є між ними згода, появляється над головою того чоловіка голубий бриль із жовтим донцем або, як малюють богомази на іконах, два жовтих кільця.

Наука спаса великого загублена, залишились лише малі спаси: захаарство, різне чаклунство, замовляння, дрібні «чудеса». В нашому роду від діда до батька, від батька до сина чи дочки передається бойовий козацький спас. Щодня ним користуватись не можна: організм не витримає величезного психічного навантаження. Цей спас з'являється часом і сам по собі, коли людина потрапляє в біду. Діди наші недарма казали: «Буде ворог - буде і

сила". Перед великою битвою, коли полки мали йти на приступ, старий козак-характерник брав молодого козака за потилицю і робив ось так..."

Тут батько взяв мене за потилицю, притулився лобом до моого лоба і різко пригнув мою голову донизу. Після цього відступив крок назад і сказав: "Дивись мені на плече! На два пальці!.." Я почав дивитись і побачив незвичайне явище - тонке срібне сяйво товщиною у два пальці облягало усе тіло батька.

Багато чого розповів мені батько у ті три дні перед службою. Потім, в дорозі до військової частини, у мене декілька днів дуже боліли голова і очі. Пізніше, вже у військовій частині, я згадував ці вечірні розмови з деяким подивом: "Чудив батя!..".

Повернувшись із служби, я вступив до музичного училища, цікавився потроху разом з товаришами східними філософіями, але все те відійшло разом із студентськими роками. Почалась акторська робота в театрі, потім в інших закладах культури. Йшли роки. З часом став я примічати за собою досить дивні речі. Так з'явилася здібність близького прогнозування життєвих ситуацій, стало важче сходитись з людьми. Помітив також, що багатьом явищам і ситуаціям вмію знаходити досить несподівані пояснення або виправдання. Коли я звернувся до батька із запитаннями, він різко обірвав розмову, сказавши, що на цю тему ті, в кого "бриль" на голові, не говорять.

І лише незадовго до своєї смерті, у 1979 році, він мені ще багато чого розповів.

СПАС - ОСОБЛИВИЙ СТАН ПСИХІКИ

Багато імен народних геройів донесли до нашого часу думи та билини, що передавались з уст в уста кобзарями. Буй Тур - добрий молодець - так ще з часів Київської Русі називали в українському фольклорі богатиря, хороброго, непереможного воїна, захисника рідної землі і народу. Були серед оспіваних у билинах геройів і Ілля Муромець та його товариші, і Микита Кожум'яка, був богатир Пересвіт. А пізніше, за часів козаччини, - ціла плеяда легендарних січових ватажків, що вражали і запалювали своїх побратимів відвагою небувалою і героїзмом.

Що то були за люди?

Яким чином полковник українських козаків Северин Наливайко в битві з польськими рейтарами на коні з двома шаблями в руках виридався з оточення? І тільки коли він на коні перепливав річку, змогли його догнати і, оточивши з усіх боків, заколоти списами вороги.

А ватажок повстання Іван Гонта як міг під час тортуру, коли кати на площі, прилюдно, різали ремені із шкіри на його спині, говорити без тіні мучеництва: "Так оце хіба такі страшні тортури? Тільки і всього?..."

Легенда про Устима Кармалюка говорить, що вмів цей захисник бідного люду по гілках з дерева на дерево переходити. Так чи інакше, але ж вдавалось-таки йому аж із Сибіру додому в Україну повернутись.

Герої минулого володіли мистецтвом спаса великого, умінням свідомо входити в та-кий стан, в якому відкриваються надприродні здібності, подвоюються і подесятеряються фізичні сили, виділяється психічна енергія, що також впливає на противника.

У північних народів людей, котрі входять у подібний стан, називають берсерками. *Берсерк* - "барон січі", "чоловік в обличчі вовка", вривався у бойовий стрій противника, немов вовк в овечу отару, але він мав слабкий контроль над своїми емоціями і поступками.

На відміну від берсерка людина у стані спаса (далі просто - спас) володіє своїми емоціями, не втрачає аналітичного мислення. Вона здатна прогнозувати в численних варіантах майбутнє - від сотих долей секунди в рукопашному бою до багатогодинних, багатолітніх передбачень, вона не відчуває фізичної болі, вона здатна управляти психічною енергією не лише своєю, а й противника.

Цікаво, що у народів Півночі людей не карали за проступки, вчинені у стані берсерка. Народи ж, що населяли територію України, а також запорізькі козаки карали смерттю за вчинки, що виходили за межі встановлених тоді звичаїв і законів, незалежно від того, у якому стані людина їх здійснила.

У наш час стан спаса не лише не має правової оцінки, але і досі не проведено дослідження цього явища, однак зрозуміло, що використовувати його методики, як і загалом філософські основи, необхідно виключно в гуманних цілях, з метою замозахисту і самовдосконалення, пізнання навколошнього світу .

Спас - це особливий стан психіки, в який свідомо входить людина для розкриття своїх надприродних здібностей з метою виконання неординарних завдань, які звичайними методами вирішити неможливо.

Спас - одна з течій психокультури, що існувала у європейських народів, була притаманна для психодуховної культури східних слов'ян і збереглась у звичаях українського козацтва.

Володінню спасом на Запоріжжі приділялась особлива увага, оскільки людина, яка оволодіває спасом, стає психологічно незалежною, волю її неможливо підкорити чи подавити. Спас - характерник може підкоритися лише добровільно, при повному розумінні того, що відбувається. У разі коли "малий" спас зустрічається із більш сильною в психічному і енергетичному відношенні особистістю, що чинить на нього будь-який вплив, він чітко це фіксує і завжди вміє вжити відповідних заходів для припинення контакту або його продовження, але вже в своїх інтересах.

В історії України було немало видатних діячів, котрі володіли мистецтвом спаса. Напевно, це були ще старокиївські князі-воїни, козацькі гетьмані Петро Коняшевич Сагайдачний та Петро Дорошенко, герої народних рухів Іван Богун, Іван Гонта, Максим Залізняк, кошовий отаман Іван Сірко. Володіння прийомами спаса відіграло визначну роль у долях окремих людей, мало свій вплив і на хід історичних подій.

Що відчуває людина у стані спаса?

Хто хоч раз перебував у стресовому стані, той відчув приблизно наступне: темніє в очах, потім настає просвітлення, все бачиться, немов через товсте, ідеально прозоре скло. Перед людиною немов би постає кришталева стіна.

Це і є вхід у стан спаса, не залежний від волі людини. Підготовлена людина починає керувати собою у цьому стані, у не підготовленої може трапитись розлад психіки, здатний продовжуватись протягом багатьох місяців і навіть років. Усі школи йоги власне і займаються введенням людини у стан стреса з одночасним навчанням того, як керувати собою в цьому стані.

Свідомий вхід у стан спаса - це є вхід у передстресовий стан (в очах при цьому не темніє) з подальшим заглибленням у стрес не "широкою смugoю", а вузькона правленими "променями", що мають конкретну цільову спрямованість.

Як саме відбувається вхід у стан спаса?

На це питання батько відповів:

— Спитай птицю, як вона літає? Спитай рибу, як вона плаває? Хіба вони тобі це скажуть? А взагалі, мені здається, що у природі створився особливий тип організма, який здатний це робити. Із покоління в покоління передається ця здібність. Напевно, це мистецтво перейшло до нас від стародавніх жреців чи священників, які за величчям долі чи з необхідності узяли до рук зброю. Згадай із історії слов'янства Сергія Радонежського чи Переяслава. Адже навіть за літописними джерелами можна зрозуміти, що бій Переяслава і Чолубея - це складний поєдинок людей, які володіють однаковою психоенергетичною силою. Олександр Невський, владно впливаючи на Новгородське віче, теж, напевно, володів силою, подібною тій, що з'являється у стані спаса.

Тому як саме це відбувається, я тобі пояснювати не стану. А ось на питання, звідки це до нас приходить, є дві відповіді. Перша: у спадщину. Друга: Бог дав.

У стані спаса людина може перебувати близько дев'яти годин, виконуючи роботу із надзвичайними навантаженнями. Потім відбувається вихід із стану з відчуттям легкої втоми. Людина, яку хоч раз було введено у стан спаса, може потім самостійно при вольовому зусиллі знову увійти в цей стан для проведення сеанса зщення, ясновидіння та іншого. Більшість людей, які входили в стан спаса заради цікавості, з часом втрачають здібності, набуті під впливом ззовні.

При достатній наполегливості людина, навчена входу в стан спаса, може натренувати, розвинути у собі так звані надприродні здібності і тоді над головою у неї з'являється інформативно-керуючий центр усього організму - "бриль". Якщо людина не продовжує працювати над удосконаленням свого психічного стану, "бриль" як енергетичне утворення розпадається.

Вводять в спас, звичайно, людину у доброму настрої, у врівноваженому стані психіки. Усвідомлення того, що окрім фізичного, існує ще й ефірне тіло, яке можна спо-

стерігати у всього: людей, тварин, дерев, неживих предметів - приводить новачка спочатку у стан ейфорії. Затим відбувається зміна стереотипів, у результаті деякі люди, вважаючи, що це на них зійшла Божа благодать, вдаються до релігії, залишаючись у житті активними і праведними особистостями. Зрозуміло, дотримання десяти заповідей ще нікому не заважало.

Особливо цінним для людини, яка оволоділа мистецтвом спаса, є те, що вона набула стійкого стресового імунітету, тобто вміння швидко входити і виходити із стресового стану. Козак-характерник, навчаючи своїх учнів мистецтва самозахисту, говорив:

— Якщо тебе хтось вдарить, не лякайся. Хай б'ють! Чим сильніше тебе вдарять, тим могутнішим ти станеш, увібравши в себе всю силу того, хто б'є! Коли встанеш, будь милосердним і подякуй чоловікові за науку.

Що ж це за така "наука"?

Розуміти це треба так. Під час удару противника спас-характерник знімає інформацію і таким чином збагачується знанням про методику підготовки і нанесення удара, а також про шляхи наступного виходу з шокового стану. Повторити аналогічний удар по спасу неможливо: він вже захищений і удар не виводить його з рівноваги. Дії спаса у відповідь передбачають етичний момент, зовні подібний тому, що проповідує Христос: "Не протився злому. Але коли хто вдарить тебе у праву щоку, поверни до нього і ліву" (Матф. 5, 39).

Для спаса це означає:

"Перевір! Чи не випадковим був удар?"

"Перевір! Чи не був він нанесений помилково, чи не призначався комусь іншому?"

"Перевір! Можливо, чоловік, який тебе вдарив, вже розкаявся? ("Повинну голову меч не січе...")

"Перевір! Можливо, ти заслужив цей удар?" (Вибачся, попроси прощення).

Якщо жоден з цих принципів не проглядається, то спас наносить удар у відповідь. Козацька логіка і тут знаходить підтримку у святому тексті Біблії: "Чи ж не так поступав і Христос, - повчав козак-характерник молодих, - коли він, увійшовши до храму, вигнав усіх торговців і покупців і столи мінял поперекідав?"

Що ж відчуває спас у момент такого поєдинку?

Коли постає "кришталева стіна", рухи оточуючих сприймаються уповільненими, у цей момент відбувається активізація біоенергетичної діяльності організма спаса. При заглибленні у цей стан з'являється вміння управляти психобіоенергетикою, в результаті чого, як правило, встановлюється перевага над противником, яка затверджується і фізичними діями.

ЛЮДИНА - БОЖЕ СТЕБЛО

Серед багатьох міфів про створення світу, що існують у фольклорі різних народів, слов'янський міф, наведений у "Словнику давньо-української міфології" С. Плачинди, привертає увагу своєю оригінальністю і філософською глибиною. В ньому добре простежуються витоки психодуховної культури, звичаїв та традицій, що досі зберігаються у східних слов'ян - українців, білорусів, росіян.

Міф розповідає про Око, що летіло у космічному мороці, з Ока викотилася кришталева сльоза-росинка, а з неї появився Сокіл-Род - Першоптах! Першобог. Його золоте пір'я осяяло космічний морок, закружляв Сокіл-Род над Оком, і в свою чергу зронив на нього три сльозинки: золоту, срібну і зелену. Від тих сльозинок перетворилось Око на райський острів Ірій, вкритий високими густими травами і дивними квітами, з озером Живої Води посередині. Зніс Сокіл-Род золотого жолудя, виросло з нього могутнє дерево Дуб-Стародуб з молодильними яблуками на гіллях. Сів Сокіл-Род на вершині Дуба-Стародуба, став думу думати. Потім зніс він два яйця, народилися з яких безсмертні боги Білобог і Чорнобог, звелів їм Сокіл-Род створити земний світ, у якому навіки поруч будуть існувати Добро і Зло, Краса і Погань. Сказав їм Сокіл-Род: "Ви є Добро і Зло, Краса і Погань. І ви будете вічно. Бо ви є Життя. І ті, що прийдуть, не зазнають Добра без Зла і Краси - без Погані, отож не знатимуть, що таке життя і навіщо жити в ньому".

Григорій Саввич Сковорода

Скитаись повсюду съ посохомъ въ руки и съ сумой за плечами, проповѣдуя вездѣ—и въ полѣ, и въ деревняхъ, и въ пасѣкахъ, и въ помѣщичихъ домахъ, Сковорода окончилъ свои дни 29 дніи, 1794 года, въ селѣ Ивановкѣ Харьковской губерніи, Богодуховскаго уѣзда, имѣніи друга своего Ковалинскаго.

О послѣдніхъ минутахъ жизни Сковороды ученьи И. И. Срезневскій говоритъ слѣдующе: «Въ деревнѣ у помѣщика Ковалинскаго небольшая «кимнатка», окнаціи въ садъ, отдѣльная, уютная, была послѣднімъ его жилищемъ. Впрочемъ, онъ бывалъ въ ней очень рѣдко; обыкновенно или бѣдовалъ съ хозяиномъ, также старикомъ, добрымъ, благочестивымъ, или ходилъ по саду и по полямъ. Сковорода до смерти не переставалъ любить жизнь удивленную и бродячую. Былъ прекрасный день. Къ помѣщику собралось много сосѣдей погулять и повеселиться. Послушать Сковороду также было въ предметѣ. Его всѣ любили слушать. За обѣдомъ Сковорода былъ исобыкновено весель и разговорчивъ, даже шутливъ, рассказывать про свое былое, про свои странствія, испытанія. Изъ-за обѣда встали, будучи всѣ обворожены его краснорѣчіемъ. Сковорода скрылся. Онъ пошелъ въ садъ. Долго ходилъ онъ по излучистымъ тропинкамъ, рвалъ плоды и раздавалъ ихъ работавшимъ мальчикамъ. Такъ прошелъ день. Подъ вечеръ хозяинъ самъ пошелъ искать Сковороду и нашъ съ подъ развѣсистой липой. Солнце уже заходило; послѣдніе лучи его пробивались сквозь чащу листьевъ. Сковорода съ заступомъ въ руки рыть яму—узкую, длинную могилу. «Что это, другъ Григорій, чѣмъ это ты занятъ?» сказалъ хозяинъ, подошедши къ старцу. «Пора, другъ, кончить странствіе!» отвѣтилъ Сковорода: и такъ всѣ волосы слегкали съ бѣдной головы отъ истязаній! «Пора успокоиться!»—«И, братъ, пустое! Полно шутить! Пойдемъ!»—«Иду! но я буду просить тебя прежде, мой благодѣтель, пусть здѣсь будетъ моя послѣдняя могила...». И пошли въ домъ. Сковорода не надолго въ немъ остался. Онъ пошелъ въ «кимнатку», перемѣнилъ бѣлье, помолился Богу и, подложивши подъ голову свитки (т. е. рукописи) своихъ сочиненій и сѣрую свитку (т. е. верхнюю одежду), легъ, сложивши на-крестъ руки. Долго его ждали къ ужину. Сковорода не являлся. На другой день утромъ къ чаю тоже, къ обѣду тоже. Это изумило хозяина. Онъ рѣшился войти въ его комнату, чтобы разбудить его; но Сковорода лежалъ уже холодный, окостенѣлый...

Еще ранѣе кончины Сковорода завѣщалъ предать его погребенію на возвышенномъ мѣстѣ, близъ рощи и гумна, и сдѣлать надпись на крестѣ: «Миръ ловилъ меня, но не поймалъ».

Но Сковорода былъ не только пѣвецъ, не только артистъ и не только поэтъ, онъ былъ для Украины своего времія и Піеагоръ, и Оригенъ, и Лейбницъ, а болѣе всего Сократъ. «Гдѣ въ мірѣ сеѧ рай? Рай на небѣ, рай—небо, рай—Богъ... Грѣшники! А Богъ же где? Или и ему ты хочешь дать удѣль, какъ королю, какъ калифу, или какъ великому Монтецумѣ? Богъ всюду, и всюду гдѣ Богъ, есть рай и, гдѣ нѣсть Бога, нѣсть рая. Такъ есть рай и, гдѣ нѣсть Бога,

нѣсть раю. Такъ есть рай и на землѣ, ибо и Богъ есть на землѣ. А гдѣ онъ на землѣ? Гдѣ благо. А гдѣ благо? Весь міръ, вся вселенная есть единое, великое благо, ибо всеблагий Творцомъ сотворено. И ишуи найдешь его. Не ищи сю за Издомъ, не ищи у верховій Нила, не будь ни всѣможей, ни ростовщикомъ, ни Алкідомъ, ни Пигмеемъ. Будь только человѣкомъ—слышиши? Человѣкомъ и обрѣтешь благо и узришь рай. Будь человѣкомъ! Люби Бога, люби тою же любовью ближняго, всѣхъ ближнихъ, всѣхъ живыхъ, столько же какъ и умершихъ и нерожденныхъ. Всѣ они братя твои, родъ твой, радость твоя, надежда твоя, молитва твоя, вѣнецъ твой, всѣ, всѣхъ люби и Бога, и будетъ тебѣ рай».

Роль и дѣятельность Сковороды сравниваются съ ролью и дѣятельностью Сократа: и Сократъ и Сковорода учили, что главнымъ условіемъ для познанія и усовершенствованія человѣка должно быть самопознаніе; и Сократъ и Сковорода не ограничивались ни мѣстомъ, ни временемъ, ни возрастомъ, и вездѣ, всегда и всяко встрѣчного учили мудрости; Сократъ источникомъ для объясненія природы человѣка бралъ здравый смыслъ; Сковорода — откровеніе небеснаго разума. Но тутъ же и различие учения Сократа отъ учения Сковороды: «Сократъ училъ отъ разума человѣка, а Сковорода — отъ небеснаго разума, т. с. священнаго писанія».

Такъ какъ Сковорода главнымъ образомъ выступалъ въ качествѣ «сознательнаго проповѣдника нравственности», то онъ по справедливости можетъ быть названъ философомъ-моралистомъ. «Онъ создалъ себѣ высокій нравственный идеалъ и проповѣдывалъ его другимъ, ведя борьбу противъ язвы тогдашнаго общества, материализма. Онъ понималъ важность и значеніе западно-европейской цивилизациіи, но вооружался противъ утилитарнаго направленія умовъ, заглушившаго всѣ высшіе запросы духа. Отвѣты на эти высшіе запросы онъ нашелъ въ библії и древней классической философи... Знакомство съ древней философией и классическимъ міромъ помогло ему создать общечеловѣческий нравственный идеалъ, причемъ взоры его обращены были прежде всего и болѣе всего на Сократа... Подобно Сократу, Сковорода положилъ въ основаніе своей философи изреченіе: «Познай самого себя»—и на эту тему написалъ цѣлый рядъ діалоговъ и бѣсѣдъ. У Платона и Аристотеля онъ нашелъ глубокую умозрительную философию; у стоиковъ—начертаніе общечеловѣческаго нравственаго идеала и стремленіе осуществить его въ жизни. Особено привлекалъ его римскій стоицизмъ... Но завершеніе высокаго нравственного идеала онъ видѣлъ въ христіанствѣ».

Проповѣдническая роль Сковороды не прошла даромъ для современниковъ. Сковорода оставилъ глубокій слѣдъ въ исторіи просвѣщенія южной Россіи, преимущественно той ея части, которая носила наименование Слободской Украины. Вмѣщающая въ себѣ цѣлую академію наукъ и обходя хутора, села и города, посѣщая дома помѣщиковъ, зажиточныхъ мѣщанъ, духовныхъ высокопоставленныхъ лицъ, Сковорода будиль въ нихъ духъ пытливости, свою проповѣдью внѣдряя въ общество гуманнаго идеи.

Від цих перших богів народились всі інші боги, зробили вони землю, вкрили її лісами, засіяли зерном, створили на ній різну живність. Дажбог і його дружина Жива започаткували на землі рід людський. За слов'янським міфом, на відміну від біблейського, люди - діти богів завжди жили на землі, часом прохаючи у своїх батьків-покровителів захисту та допомоги. Були серед людей особливі - улюблениці богів кудесники-волхи, котрим творці потроху відкривали завісу до пізнання смыслу Буття, Життя та Смерті, наділяючи їх таємними містичними знаннями, здатністю допомагати своїм соплеменникам. Волхи впливали на долі племен, до їх порад прислухались вожді, князі та воєводи.

Коли на слов'янські землі на початку нової ери прийшло християнство, воно ще протягом майже десяти століть мирно співіснувало із язичництвом, аж доки по волі князя Володимира у 988 році не стало державною релігією Київської Русі. Храми-капищі було зруйновано, волхи у масі своїй були фізично знищені, лише в глухих лісах ще довгий час ховались кудесники, передаючи нащадкам таємні знання.

Цілком припустимо, що православ'я увібрало в себе не лише язичницькі обряди та календарні свята, у лоно православ'я увійшли і елементи язичницької психодуховної культури. Існує немало прикладів, коли православні священники в лиху для країни годину складали сан, брали до рук зброю та йшли на битву на чолі козацького війська або в його лавах. З іншого боку і козацькі воєводи після переможних походів, полишаючи Січ, ставали монахами.

Добре відомий Петро Могила, засновник Києво-Могилянської академії, у 1621 році воював проти турків під Хотином, а потім став митрополитом Київським. Син Богдана Хмельницького Юрій Хмельниченко був гетьманом, потім став архимандритом Гедеоном, а коли знову почалась війна, він покинув монастир і вдруге був обраний гетьманом. Військовий суддя Михайло Вояхевич був обраний братією Києво-Печерської лаври архимандритом під іменем Мелентій. У 18 столітті полковий лубенський писар Семен Петриківський став під іменем Силуян Брянським архимандритом.

БОЖІ ЗЕРНА

Знання волхвів, що передавались серед мирського люду, на мою думку, дійшли у більшій мірі в своєму первісному вигляді стосовно обрядової та понятійної сфери.

Козаки були громадою чоловіків найбільш сильного та незалежного характеру, сам спосіб існування козаччини був зорієнтований на боротьбу з недругами, на очікування та подолання небезпеки, тому існувала об'єктивна необхідність виховання особистості сильної як у фізичному плані, так і в морально-психологічному.

Тому старі козаки-характерники і знайомили молодих із окремими, необхідними в бою, елементами мистецтва спаса. Учнів же своїх, вибраних серед багатьох новачків, вони навчали більш ґрунтовно.

У першу чергу оволодівали учні характерника вмінням пізнавати навколоїшній світ у повній його гамі. Адже спас бачить і чує набагато більше, ніж звичайна людина. Відбувається це завдяки вмінню бачити не лише фізичне тіло людини, тварини чи рослини, а й їх внутрішню суть. Механізм передачі від учителя до учнів власне вміння розширеного бачення та енергетичного впливу пояснити досить непросто, тому що досі це явище не досліджено ні лікарями, ні психологами. Я проводжу передачу знань і методик спаса не через гіпноз, не через навіювання чи біоенергетичний вплив. Напевно, найбільш близким до цього може бути феномен телепатії.

В основі спаса лежить традиційне народне розуміння енергетичної будови організма людини як Божого стебла або сонячної квітки. Батько говорив про це так:

"Людина - це Боже стебло, на якому ростуть Божі зерна числом до дев'яти. Ми, наша родина, несемо в собі п'ять тих зерен, а чотири вже втратили, навіть назви забули. Тих, що лишилися, зовуть так: перший - Даж, другий - Малка, третій - Сак, четвертий - Вол, шостий - Хор.

В тілі людини живе "срібна людина", яка білявою смужечкою на півнігтя мізинця виходить з тіла. Зветься вона, як і тіло - чи Іван, чи Панас, чи Марина, чи Катерина, - як батьки назвали, так і зовуть. Щоб не плутати її з тілом, ми цю "срібну людину" зовемо просто Сяйвом. Оде і є стебло".

На мій погляд, з урахуванням розвитку сучасної науки, це можна розуміти таким чином: фізичне тіло складається з внутрішніх органів і систем, кожний з яких має свою пам'ять, свідомість і розум. Саме вони (пам'ять, свідомість і розум) і виражені енергіями, що їх бачить людина у легкому стані спаса як сріблясто-фосфоренуюче сяйво енергетичних

копій внутрішніх органів. При цьому ясно простежуються патологічні зміни цих органів, чужерідні тіла в них та інше.

Людина - Боже стебло оберігається від зовнішнього впливу захисними шарами енергетичної "кори". Батько говорив:

"Стебло укривають два шара кори, прозорої, як пар на ріллі або ранковий туман над річкою. Перший шар відходить на півтора чи два пальці від тіла і зовуть його Даж. Другий шар кори знаходиться на відстані чотирьох-п'яти пальців від тіла і зовуть її (вона жіночого роду) - Малка.

Для того, щоб Малка добре прикривала Дажа, Сяйво і тіло, дитину треба хрестити, тоді всякий тварі важко буде вчепитися, щоб точити Дажа, Сяйво і тіло".

За езотеричною термінологією можна вважати, що Даж - це ефірний двійник, у моїй уяві - це ефірні м'язи та шкіра. Малка не являється частиною базової системи, а належить до "вершників" - супутників і несе охоронну функцію. Можна уявити, що вона вкриває, ніби скафандр, фізичний організм, Сяйво і Дажа. Таким чином, у поєднанні цих чотирьох частин людина виступає, як аурічне яйце. Хрещення немовляти, з точки зору спаса, символізує визначення його належності до могутніх сил, що оберігають і захищають новонароджений організм.

Уявлення українців про Людину-Боже стебло співпадають з віруваннями друїдів, які ототожнювали людину з деревом і вважали, що дитячий організм має вигляд стебла, в пору статевого дозрівання він стає гіллястим і починає формувати "крону".

"З цим народжується дитина, з цим вона і живе до 12-15 років. Після 12-15 років "срібна людина" випускає з себе шпичаки, що виходять взимку на два-три кроки попереду і чотири позаду від тіла. На ці шпичаки або гілки сідають "вершники"-супутники: спершу Сак, потім Вол, потім Хор. Звідки вони беруться, ніхто не знає. Може, Бог посилає, може з померлих родичів перелітають, а може, й з чужих людей. Чотирих "вершників" ми втратили, давно це було. За їх Бог забрав, ніхто не знає, як їх звали, теж забули.

Ця батькова промова запам'яталась майже дослівно. Ця інформація, що дійшла з глибин століття, і є ключовим моментом науки спаса.

СОНЯЧНА КВІТКА

Базова система космічного організму людини, відома під назвою "аурічне яйце", знайшла своє відображення на старовинних іконах. Управляється ця система фізичним і ефірним мозком, який ще можна назвати просто Земним Розумом. В ньому концентруються земна пам'ять, земна свідомість, земні мислення і земна уява, що забезпечують життєздатність нашої особистості, нашого "Я". Земний Розум дбає про збереження "базової" системи і захищає людину від створення нею власної "надсистеми" управління.

За уявою наших предків, "надсистема" управління складається у свою чергу з шести підсистем-сфер, що оточують базовий організм. Три сфери управляють лівою півкулею мозку, три - правою. Батько назавв три підсистеми: Сак, Вол і Хор. Ще три і четверту (що знаходиться за межами космічного організму) він назавв мені через багато років у своєму заповіті.

Сак і Вол можна віднести до "середніх" енергій, Хор і дві наступні - це вищі енергії, а остання, десята енергетична сутність, - це понадприродна сила (з нею мені довелось пропрацювати тільки одного разу). Сильніші цеї підсистеми лише Земний Розум і Родовий Янгол, який так і називається - Род. У віруваннях древлян він зображувався у вигляді Сокола і олицетворяв собою Сонце.

"Людина - це сонячна квітка, ромашка або соняшник, яка розцвітає під сонячними променями". Так визначали наші предки зв'язок і залежність енергетики людини від Сонця, її збільшення або зменшення у залежності від пори року.

Взимку енергетика людини являє собою "бутон" сонячної квітки і має вигляд цибулини, стилізацію якої можна побачити на маківці кожної церкви. Площа "бутону" близько 30-35 квадратних метрів, висота - 2,5-3 метри. Влітку "квітка" розкривається назустріч сонцю і тоді площа її космічного організма займає вже 200-250 квадратних метрів при висоті 5,5-6 метрів.

Здавна вивчається у народі вплив на організм людини, тварин і живої природи Місяця і Сонця, а окрім того, вплив цих світил у їх взаємодії. Добре відомо з історичних джерел, що затемнення Сонця було однією з головних прикмет, яка мала вплив навіть на значні історичні події (згадаймо "Слово о полку Ігоревім"). Вплив Місяця, його фаз на організм людини і всього живого вивчався настільки досконало, що був і досі є одним із важ-

ливих моментів у народній медицині. Фаза Місяця враховується цілителями і у самому процесі лікування, і при збиранні лікарських трав та виготовленні з них ліків. Порівняння ж людини із сонячною квіткою не було випадковим чи надуманим, оскільки для спаса не має складності спостерігати, як у теплу пору року зростає біополе людини і перетворюється на квітку з шести різноманітними пелюстками.

Про цю шестипелюсткову квітку ще в дитинстві розповідав мені дід. Довгий час у міських умовах мені не вдавалось побачити організм людини у повній гармонії з природою, у стані набору енергії з природи. Але одного разу влітку з висоти Варварівського мосту я досить довго спостерігав за човнами рибалок на дзеркалі Бузького лиману. І ось під вечір я побачив, як навколо човнів розквітили величезні примарні шестипелюсткові квітки-лілеї. В центрі вони були зеленкуваті, кожна пелюстка мала власну гаму відтінків і переливалась усіма найніжнішими кольорами веселки. Зсередини кожної квітки виходили, повільно коливаючись, фіолетові тичинки числом близько десяти. Цю картину неймовірної витонченості і краси я спостерігав протягом декількох років, а потім, переглядаючи журнали, вже за часів перебудови, побачив репродукцію картини Миколи Реріха, де зображувалось гірське озеро і на його дзеркалі - людина-квітка.

Одного разу я помітив дещо незвичне у вже досить звичному пейзажі: з кожної розкритої лілеї догори піднімались дві високі волохаті срібно-рожеві пелюстки, повернуті площинами одна до одної. Хвилин з п'ятнадцять я спостерігав і не міг зрозуміти, що відбувається, доки не звернув увагу на те, що на небі одночасно знаходяться і Місяць, і Сонце, що схилилося на захід. Як показали подальші спостереження, ці дві пелюстки з'являються лише тоді, коли на небі одночасно знаходяться і Сонце, і Місяць. Таким чином я зрозумів до кінця значення ділових слів, що всі ми залежимо від Місяця і Сонця. Пізніше з гіпотезою про сонячно-місячну природу людини я зустрівся у філософії О. Блаватської.

НА БОЖОМУ КОРОМИСЛІ - ДОБРО І ЗЛО

Степова вольниця, сконцентрована у феномені запорізького козацтва, формувала характери не лише неприборкані і загартовані, але й поняття справедливості, добра і зла, основані на раціональному підході до подій і явищ та здоровому глузду народу, що розумів своє місце у природі, вірив в Божий суд, що чекає кожного в кінці життєвого шляху. Зразком простої народної філософії, на мій погляд, можуть служити повчання діда про Боже коромисло.

"Треба прожити життя так, щоб на Божому коромислі, коли ти станеш перед Богом в судний день, добре діла переважали злі. Тільки знай, що якщо ти станеш перед Богом і буде в тебе одне тільки добро, то його тобі зарахують у зло, тому що не можна зробити добра, не зробивши зла. Добро лише на волосинку повинне переважати зло".

Батько пояснював ці слова по-своєму:

“Ось дивись, дім будують, сваї забивають. Добро це чи зло? Люди житимуть, весілля справлятимуть, дітей родити і рости будуть. Це добро. А скільки червів гине від кожного удара? Адже зло? Так чого ж більше - добра чи зла? Для людини це добро. Ти - людина. Ось і вибирай: будувати чи не будувати? Жити чи не жити? Немає абсолютноного добра, як немає світла без пітьми. Ступінь добра визначає твоя совість. Завжди поступай по совісті. По совісті і визначай, чого ти зробив у житті більше, добра чи зла, дивись, щоб добра було більше, і пам'ятай: добро неможливо купити, його можна тільки самому зробити. Зло можна купити чи вкрасти, добро ж можна тільки зробити. Навіть коли ти жебракові подаєш нечесно зароблені гроші, це добротою не являється. Це страх перед Божим коромислом заставляє тебе сіпатись”.

Я довго розмірковував над проблемою добра і зла і прийшов до висновку, що наші предки, напевно, мали рацію, коли говорили, що нас, людей, на ступені земного розвитку засунули в глину фізичного тіла аби ми розвинули в собі таку просту якість, як совість. Не випадково у багатьох релігіях та філософських вченнях наголошується на тому, що на сучасній мові можна визначити поняттям “екологія душі”.

Розуміння біоенергетичної будови організму людини приводить до поняття інформаційно-енергетичної оболонки планети, на яку тією чи іншою мірою людина впливає не лише через фізичні дії. Від тварин та інших об'єктів живої природи людина відрізняється головним - здатністю мислити, а відтак утворювати мислеформи і силою енергетичного чи психоенергетичного впливу більшою чи меншою мірою діяти на оточуюче середовище. Ось за ці мислеформи, за ці конкретні концентровані думки людина, з точки зору спаса, і має нести відповідальність перед природою - Богом .

13 MAKIVOK SOFIЇ KIЇVSKOЇ

Знання, що дістались мені у родову спадщину, лягли в основу аналізу, з допомогою якого я спробував скласти цифрову систему, у якій би чітко визначалось місце людини в загальній природній гармонії. В результаті я дійшов, на перший погляд, парадоксального висновку про те, що число 13 зовсім не являється "нешасливим", "чортовою дюжиною", а навпаки, символізує Бога.

Пронумерувавши складові частини космічного організму людини - базовий організм та "вершники"-супутники - я отримав систему із 13 складовими частинами. Система ця проста і, на мій погляд, зрозуміла кожному.

$$\begin{array}{c} (1 + 1 + 1 + 1) \\ \text{Tіло Сяйво Даж Малка} \\ (\text{aurічне яйце}) \\ + \\ (1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1) \\ \text{Сак Вол ? Хор ? ?} \\ (\text{сонячні супутники}) \\ + \\ (1 + 1) + 1 = 13 \\ (\text{місячні супутники}) \quad (\text{Родовий Янгол}) \\ \text{Род} \end{array}$$

Таким чином, космічний організм людини має таку ж числову символіку, як і християнство з його ідеологічною схемою: Христос і дванадцять апостолів. Можливо, Ісус Христос і асоціювався у наших предків з образом бога Сокола-Рода, а дванадцять апостолів із дванадцятьма компонентами космічного організма людини, добре вивченого волхвами на берегах священного Борисфена (Дніпра). Виходячи з цього, можна дійти висновку, що прихід у племена Київської Русі саме християнства був не випадковим, а древні боги в період злиття і перетворення релігій втратили свої імена і отримали нові.

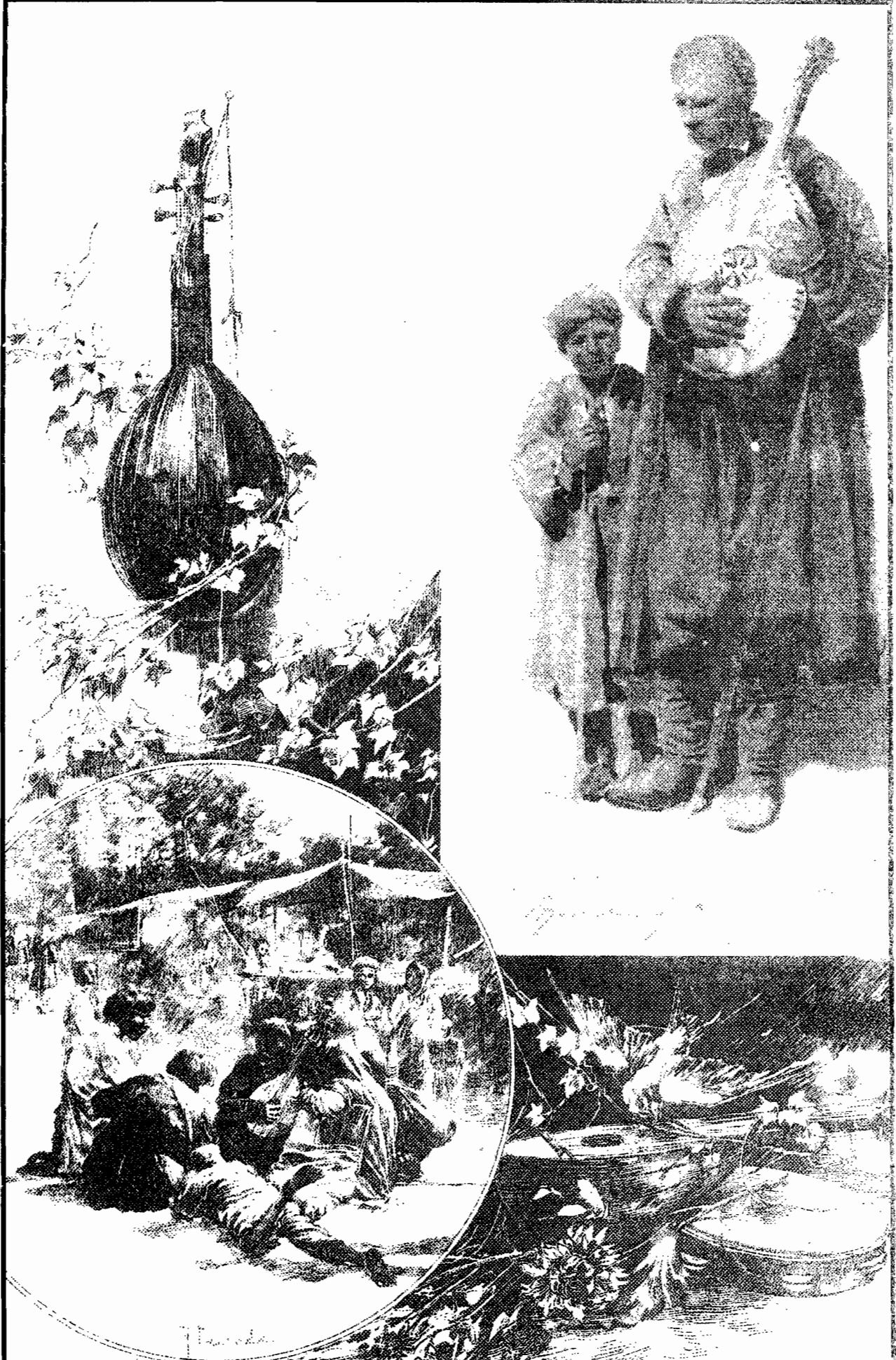
Тринадцять маківок слов'янської святині Софії Київської теж символізують Бога - Ісуза Христа і його дванадцять апостолів. Можливо, саме тому і зберігся храм Святої Софії, дійшов до нашого часу через століття війн, смут, природних катаклізмів не у вигляді руїн чи археологічних розкопів, а у первісній цілісності і красі, олицетворяючи Людину як найвище досягнення Природи у створенні мислячої матерії.

РОСЛИНИ В ЄДИНІЙ СИСТЕМІ СПАСА

У віруваннях і в традиційній медицині племен, що споконвіку населяли територію України, рослинам відводилася чи не найголовніша роль. Надруковані останнім часом матеріали про плем'я друїдів, що жило в давнину у західній Європі і створило свою систему розуміння взаємодії людини і природи, людини і рослинного світу, багатьом з нас видаються такими привабливими головним чином тому, що широкий загал зовсім мало знає про таку ж систему, що існувала в українців. В об'ємі знань, якими володіли запорожці, саме відомості про рослин, їх вплив на людину, не були таємними, а являлися азбучними, ужитковими і повсякденними. Тому використання рослин в народній медицині найбільш широко описано в багатьох книгах народних цілителів, що видавались навіть у часи заборони на подібну інформацію. Погляд на рослини як на енергетичні об'єкти з точки зору науки спаса досі не був відомий. Та на, мою думку, він вельми цікавий.

Порівняно з людиною чи тваринами, рослини мають енергетику значно слабкішу, але разом з тим інформаційно досить стійку. Аура рослин, особливо дерев, є легким об'єктом спостережень навіть для новачків та любителів, далеких від премудростей таємних наук. Особливо гарно і разом з тим зрозуміло, як у шкільному наочному посібнику, виглядає енергетика окремого дерева навесні, у пору пробудження, посиленої циркуляції соків та цвітіння.

Спостерігаючи одиноче дерево, можна легко побачити декілька сріблястих енергетичних шарів, що стають все прозорішими і товщими у міру віддалення від стовбура і корони. Взимку на дереві спостерігається лише один прозорий і безбарвний енергетичний шар товщиною до 2,5 сантиметрів, навесні, з початком ходи деревних соків, протягом трьох-чотирьох днів випромінення зростає, і стають видимі ще три блідо-блакитні шари. При розпусканні бруньок випромінення молодої листви в основному має рожево-малиново-бежевий колір. При

К о б з а р и

Будучи въ душѣ и на дѣлѣ пѣвцами и музыкантами, козаки почти всѣ умѣли играть на кобзахъ. Но собственно профессиональными музыкантами у нихъ были слѣпцы-кобзари, потерявшиѳ зрѣніе или при рожденіи, или въ зрѣломъ возрастѣ вслѣдствіе несчастныхъ случаевъ, или въ турецкой неволѣ, откуда пытались бѣжать на Украину, но попадались въ руки преслѣдователей и чрезъ то лишились зрѣнія. Козацкіе кобзари—это тоже что французскіе трубверы, нѣмецкіе майстерзингеры, сербскіе слѣпчаки—пѣваки; они всегда были желанными гостями для козака, потому что кобзарь «по всѣму свиту вѣштастїи и долю спиває». Кроме того, кобзарь у запорожцевъ былъ хранителемъ завѣтныхъ козацкихъ преданій и всѣхъ войсковыхъ «звычаевъ»: онъ зналъ, какъ творились суды у козаковъ по старинѣ; какъ дѣлились земли; какъ выбиралась старшина, какъ и когда снаряжалась морскіе или сухопутные противъ непріятелей походы. Во всѣхъ такихъ и подобныхъ имъ дѣлахъ кобзари иногда имѣли рѣшающее значеніе, дѣйствую то прямо, когда къ нимъ обращалось товариство за решеніемъ того или другого вопроса, то косвенно, когда они сами старались влѣять на самыхъ сильныхъ и самыхъ популярныхъ людей среди войскового товариства. Въ такихъ случаяхъ кобзари дѣлали иногда то, что своей игрой и пѣніемъ козацкихъ героическихъ пѣсенъ заставляли подниматься козаковъ изъ Сѣчи и идти на Черное море противъ невѣрныхъ бусурманъ, или же двигаться походомъ за юго-западныя границы козацкихъ вольностей, противъ ненавистныхъ ляховъ. Возбуждая къ походамъ козаковъ, кобзари, не смотря на то, что были лишены зрѣнія, нерѣдко и сами отправлялись въ походъ. Въ походахъ, такъ же какъ и въ самой Сѣчи, они были весьма полезными членами козацкого товариства: кроме того, что своей игрой они развеселяли козаковъ и вмѣсто унынія вызывали въ нихъ духъ бодрости, они такъ же нерѣдко исполняли роль военныхъ врачей, такъ какъ, кроме неподражаемаго искусства владѣть струнами кобзы, они знали силу и тайны цѣлебныхъ травъ, которыми лѣчили заболевшихъ въ пути или раненыхъ во время схватокъ козаковъ: они знали и то, какъ изгонять изъ тѣла больного «пропасницу», т. е. лихорадку, и какое зелье когда прикладывать къ огнестрѣльной ранѣ, и какія шептать слова для того, чтобы остановить теченіе крови изъ раны. Независимо отъ всего этого, очень любили и попѣтѣ, и поиграть, и потанцовывать национальнаго танца, козачка. Играли запорожцы на всевозможныхъ музыкальныхъ инструментахъ — на кобзахъ, лирахъ, скрипкахъ, ваганахъ, басахъ, цымбалахъ, козахъ, сопилкахъ и другихъ инструментахъ: «однимъ словомъ, на чемъ попало, на томъ и играли»...

Изъ всѣхъ музыкальныхъ инструментовъ наиболѣе любимымъ и оттого наиболѣе распространеннымъ инструментомъ была у козаковъ кобза. Кобза (по тюркски «кабызъ, кобызъ, кобозъ») несомнѣнно занесена къ козакамъ съ Востока, такъ какъ она и до сихъ поръ въ большомъ распространеніи у туземцевъ Средней Азіи. У киргизовъ кабызомъ называется музыкальный инструментъ, нѣсколько схожий со скрипкою; онъ не имѣетъ верхней деки и состоитъ изъ выдолблennаго полушара съ выпускомъ

внизу и ручкой вверху; къ ручкѣ его прибываются желѣзныя побрѣкушки, которая приводятся въ движение во время самой игры; къ такому кабызу полагается дѣвъ изъ конскихъ волосъ струны и изъ такихъ же волосъ самый незатѣливый смычокъ; играютъ на такомъ кабызѣ, поставивъ его между двухъ колѣнь и вода по струнамъ смычкомъ. Подобный кабызъ можно видѣть въ Ферганѣ, Бухарѣ и Хивѣ. Переидя изъ Азіи въ Запорожье, кобза въ новомъ отечествѣ значительно измѣнилась. Запорожская кобза—это довольно сложный музыкальный инструментъ, строго отличающійся какъ отъ «пѣнскаго» торбана, такъ и отъ «старчачей» лиры. Она состоитъ изъ верхняка, т. е. деки, круглого голосника или резонатора, овального широкаго пиза, короткой ручки (грифа), оканчивающейся шейкой съ загибомъ въ лѣвую сторону; имѣеть 12 струнъ, изъ коихъ одна половина (числомъ 6) собственно струны, а другая (также 6)—пристрѣнки; часть струнъ кишковый (кишечный), часть сухозолотыши (обмотанный канителлю).

Что касается лиры (или «рели», какъ ее называютъ слѣпцы-малороссы), то она представляется изъ себя деревянный, менѣе аршина длины, закрытый ящикъ, со струнами, надѣтыми на валикъ, помѣщеннымъ внутри ящика и приводимыми въ движение посредствомъ желѣзной ручки, торчащей у передняго конца ящика, а также посредствомъ клапановъ, помѣщенныхъ сбоку ящика. Въ настоящее время во всей Малороссіи кобза составляетъ великую рѣдкость и ее вездѣ замѣняетъ лира.

Кобза, по понятію козаковъ, выдумана самимъ Богомъ и его святыми, отчего она и была у нихъ въ такой чести. Для одинокаго запорожца, часто скитавшагося по безлюднымъ степямъ, не имѣвшаго возможности въ теченіе многихъ дней ни «до кого промовить слова», кобза была истинною подругою, дружиною вѣрною, которой онъ повѣрлъ свои лумы, на которой онъ разгонялъ свою печаль—«тугу».

тѣ же кобзары, возвращаясь вмѣстѣ съ козаками изъ походовъ въ Сѣчь, брались за кобзы, звонко ударили по ихъ струнамъ и тутъ же «рокотали славу» или «выславляли» самыхъ смѣлыхъ и самыхъ мужественныхъ козацкихъ героеvъ только что оконченаго похода.

Та ой, на мори на синѣму,
На камини на билому,
Сокиль зъ орломъ купаетша,
Сокиль орлѣ пытаетша:
«Чи бувъ, орле, за Дунаемъ?
Чи не знаєшъ про Ногаї?
Чи не чувъ ты про Михайлa?
— Не такъ я чувъ, якъ самъ знаю:
Ишли лахы на три шляхи,
А татары на четыри,
Запорожци поле вкрылы,
Чобиткамы зачорнили,
Шабелькамы засныли,
Шапочкамы закрасыли,
Попереду гатьманъ иде,
Гатьманъ иде, війско всде»...

цвітінні домінуючий колір - блакитний. Навколо крони дерева з відстані близько ста метрів добре видно ауру шириною 2,5-3 метри. Особливо чітко проглядається аура в сутінках, після заходу сонця.

Дерева і всі рослини, так само як і людина, весь час змінюють кольорову гаму випромінення. У звичайному стані рослини мають енергетику блакитного кольору різної міри насиченості, при поливі чи під час дощу колір випромінення змінюється на жовтаво-зелений. Тут простежується аналогія із зміною колірної гами організма людини, який теж випромінює жовтий колір під час прийняття їжі. Коли ж рослини не політі, вони випромінюють фіолетовий колір, що доходить аж до "фіолетової чорноти".

Зірвані квіти і листя через десять-п'ятнадцять секунд починають випромінювати густо фіолетовий колір. До наступного дня інтенсивність кольору спадає, він переходить у насичений блакитний, блідо-блакитний. Листя і квіти, що висохли, мають тонесеньке сріблясте випромінення з чорною окантовкою.

Коли зірвані квіти поставити у воду, вони ще деякий час продовжують жити так, як і ті, що залишились у природі, а процес зміни кольору енергетики уповільнюється. Коли зірвану квітку залишити на сонці, колір випромінення доходить до сріблястого з чорною окантовкою всього за одну-дві години.

В похмуру погоду або в надвечір'я досить зручно роздивлятись луку, що випромінює малиновий, фіолетовий, блакитний, жовтий та інші кольори і відтінки. Ця гама кольорів пояснюється тим, що лугові квіти мають різний період вегетації: коли літні рослини розцвітають і випромінюють блакитний колір, весняні вже в'януть і випромінюють фіолетовий колір, а осінні - ще тільки проростають і в них переважають рожево-малинові відтінки. Деякі рослини знаходяться у стані набору вологи і випромінюють жовтаво-зелені кольори.

Все це створює на диво гарне, незвичайне видовище, при якому сполучення кольору квітів і кольору їх випромінення утворює картину, що нагадує полотна імпресіоністів. Це дає право висловити припущення, що ці живописці фактично володіли вмінням бачити енергетичну суть рослин і предметів.

Енергія квітів і рослин дуже приємна за своєю якістю і легко засвоється організмом людини. Звідси стає зрозумілим бажання людей мати у себе вдома живі квіти. Вони не лише милують око, але й дають енергетичне підживлення організму, до того ж із оздоровчим ефектом.

Особливо інтенсивно рослини виділяють енергію опісля дощу або поливання, тому знаходиться у цей період на природі не лише приємно, а й дуже корисно ще й цієї точки зору.

В дитинстві, не випускаючи нас на вулицю під час дощу, бабуся звичайно говорила:

"*Коли людині заважають істи і пити, вона лається, а часом і б'ється. Дерева і кущі теж не люблять, коли їм заважають істи, і б'ють неслухів.*"

Під час дощу рослини набирають енергію з усього, що знаходиться поруч, у тому числі і з людини. Хворим, ослабленим людям та маленьким дітям, можливо, доцільно утримуватись від прогулянок під дощем, але в цілому організм людини настільки добре захищений і пристосований до всього, що будь-яке природне явище йде йому лише на користь.

ПОЛЬОВІ ФОРМИ ЖИТТЯ

"*Поряд із людиною живуть собаки, кішки, корови, вівці, голуби, горобці та інші живі істоти - вовки, тхори, гадюки, жаби, клопи, блохи.*

Такі ж добрі тварини, корисні для людини, а також всіляка погань, яку не можна побачити простим оком, живуть поруч з людьми. Бачити їх не тільки спас, бачать відьми, упірі та вовкулаки. І через цю погань наводять порчу на людей та чіпляють на них всіляку хворобу", - говорила моя бабуся, при цьому неодноразово згадувалось явище, яке у народі має назву "Смерть за плечима". Поняття "польові форми життя", стало ужитковим вже в двадцятому столітті, в українській же міфології здавна існували більші і менші за впливом божества, що шкодили або ж допомагали людині, - оберігали сім'ю, дім, домашнє збіжжя, скотину, хазяйство. Перелік цих божеств зібрали і систематизував С. Плачинда у своїй книзі "Словник давньоукраїнської міфології".

Возило оберігав коней, а Воструха - корів від хвороб та хижого звіра в дорозі. Дворовик охороняв від мору, грабунку, пожежі всю живність і все добро у дворі селянина. Домовик був хатнім божеством, що опікувався життям усієї родини, яка мешкає купно, під

одним дахом. *Конюшник* оберігав коней і конюшні від усілякої біди, хвороб, пожежі. Для нього залишали хазяї у яслах на ніч всілякі продукти. *Курячий бог* - грубо обтесаний у вигляді "Молота Перуна" камінь - вивішувався в курниках як засіб проти захворювання домашньої птиці. *Пасічник* опікувався бортями та вуликами так, що хазяїну не було потреби до них і заглядати. *Сарайнік* оберігав господарчі будівлі від вогню, злодіїв та дикого звіра, а *Стодольник* - стодолу з врожаєм, сприяв багатству та добробуту. *Табунник* жив у хащах біля випасів, оберігав табуни коней від дикого звіра та хвороб. *Хлібник* оберігав зерно і борошно у засіках від псування та гризунів, сприяв вдалому випіканню хліба, а *Жировик* всіляко охороняв від знищення продовольчі запаси у льохах, коморах, на горищах. Одним з найбільш популярних богів у наших предків був *Чур* - охоронець домашнього вогнища, тепла, затишку. Бог добробуту, добрій дух дому та заступник роду, часом уявлявся у вигляді вогню, що палає в печі, таким його і зображали рукодильниці на рушниках. Звернення до бога: "Чур ме-не", - оберігало людину від зла.

Із введенням в Київській Русі православ'я як державної релігії язичницькі храми були, як відомо, поруйновані, божества витіснені, але продовжували жити в фольклорі та у місцевих звичаях. Ще й сьогодні у селах Миколаївщини добрий хазяїн, лишаючи на ніч у яслах скраєць для корівки, згадує і про котрогось із божеств, *Корівника* чи *Конюшника*.

ДОМОВИК

Упродовж тисячоліть житло людини органічно вписувалось у природне середовище. Пересуваючись на волах із швидкістю 5-6 кілометрів на годину, наши прадіди бачили те, що нам сьогодні навіть не впадає у око.

Наши органи чуттів однаковою мірою не в змозі вловити як супершвидкість нейтрально, так і невловиме переміщення планет на небесній сфері. Та й у вирі життєвих клопотів хіба часто звертаємо ми увагу, скажімо, на найменшу комаху на стежинці? Що ж казати про форми життя мікроскопічні, а тим більш, - польові?

Ентузіасти в різних кінцях світу збирають відомості про появу усіляких "барабашків", "НЛОшків", один іспанець навіть проводив величезну серію експериментів по фотозйомках повітря в ультрафіолетовому та інфрачервоному спектрах, але справді наукового підходу до вивчення польових форм життя все ж таки немає. І це досить дивно при сучасному розвитку фізики та вимірювальної техніки. Зате з'явилася шалена кількість "контактерів", що виходять на зв'язок із чим завгодно - від "космічного розуму" та інопланетних цивілізацій до, вибачте, самих планет та зірок. Сміх та й годі. Чи далеко ми відійшли від наших предків?

Бабуся в дитинстві не раз казала мені:

"Якщо побачиш домовика чи його діток, не дивись на них, і тоді вони зникнуть. Якщо ж ти будеш дивитися, вони почнуть рости, ставатимуть все більшими і більшими, і врешті решт, ти побачиш, як вони плачуть, тому що їм дуже боляче, коли вони ось так швидко ростуть. Вони цього не хотути. Вони люблять собі жити потихеньку десь там за пічкою або на горищі, або в льоху, мати свій маленький шматочок хліба, трішечки молока, понюшку табаку на свята та слідкувати за тим, щоб у хазяйстві був лад, а в сім'ї - спокій і злагода. Вони відчувають, коли хазяї добри, хотути, щоб іх любили і не чіпали. А якщо хто на домовика накричить чи як його по-іншому скривдить, то він піде геть до іншої оселі, до розумних людей, але перед тим таке зробить, що й дах на хаті дібом стане. Це велике щастя, коли домовики приходять жити до хазяйства і величезна біда, коли їх змушують іти геть".

Ці бабусині слова викликали величезну цікавість, будили і без того невідомовну дитячу уяву і, звичайно ж, я таки намагався "видивлятись" домовиків. Дитячі згадки, звичайно, загубились у глибинах пам'яті, але коли у зрілому віці я почав експериментувати за методикою спаса, спостереження виявилися досить цікавими.

За моїми спостереженнями, *домовик* - це енергетична хмаринка, що має здатність під концентрованим поглядом ставати густішою, важчою, спускатись на землю і набувати обрисів згідно з *тими* мислеформами, що утворює наша уява.

Якось я провів експеримент з домовичком, який живе в нашій квартирі. Спочатку розсіяна енергетична хмаринка, що висіла у верхньому куті кімнати, згустилася і додолу опустився кулеподібний згусток. Я уявив образ домовичка - маленького симпатичного хлопчика. Під концентрованим поглядом згусток - куля став змінювати свою форму і поступово перетворився на маленького, дуже симпатичного хлопчика, який лагідно дивився на мене широко розкритими оченятами, посміхався і переливався веселковими тонами. Потім я

змінив мислеформу, хлопчик поступово перетворився на серйозного чоловічка, потім - дідуся на зразок того, як малюють у мультфільмах. Коли ж я почав уявляти його у вигляді злого горбани-троля, він весь затремтів, зморшився, заплакав, сердито замахав рученятами, знову перетворився на кулевидний згусток, миттєво полетів з долу до себе у куток під стелю і там... На мій подив, він щез зовсім, а я в ту ж мить відчув добрячий удар у праве око.

Ось тут я зрозумів: домовичок добрий! Він хороший, він не хоче бути злим по суті і потворним за формою.

Після цього "конфлікта" мій домовичок близько двох тижнів не показувався на очі. Довго довелось мені перед ним подумки вибачатись, запевняти, що це був лише жарт, доки він знову не зявився. Ми продовжуємо "дружити" і досі, але я намагаюсь більше не виходити з ним на прямий контакт, не порушувати його спокою.

Довгий час я проводив спостереження та пошуки подібних явищ у приміщеннях різного призначення як у місті, так і в сільській місцевості. Виявилось, що саме в сільській місцевості для домовиків існують найбільш сприятливі умови. Там домовика можна знайти у дев'яти хатах з десяти, особливо в старих хатах. У міських будинках та квартирах вони зустрічаються досить рідко.

Розповідаючи про домовика, бабуся не раз повторювала, що перша необхідна умова, за якою він поселяється в домі, це чистота та затишок. Друга - лагідні, дружні, а головне, відверті, чесні взаємини в сім'ї. В житті всього буває - і хорошого, і поганого, від цього нікуди подітися, але взаємини в сім'ї мають бути чесними.

Домовик - це по суті невидимий член сім'ї і деякою мірою сім'ю собі він вибирає сам.

Найбільший вплив на домовика має господиня. Яким би активним у житті, на роботі, на службі не був чоловік, в домі хазаяка - жінка, дружина. Її енергетикою наповнений весь дім, усі його кутки і закутки, вона і є головним авторитетом для домовика, а чоловіка він сприймає як необхідну хатню річ. Домовик ніколи не поселиться в сім'ї, де панує пиятика, бійки, постійні чвари. Не поселяється він і в тому домі, де процвітає обман, де немає душевної гармонії, де жінка за складом характеру не є берегинею.

Для чого потрібні домовики та інші домашні божества? Які функції в природі вони виконують?

З позицій науки спаса це можна пояснити таким чином.

Домовики - це енергетичні собаки, котрі давлять енергетичних вовків та лисиць, можуть зупинити злого чоловіка. Це енергетичні коти, котрі ловлять енергетичних пацюків та мишей, а при нагоді і енерготхорів, ласок та куниць, це енергочайки, які чистять дім від енергосміття людської діяльності.

Особливо багато енергосміття появляється, коли в домі хтось хворіє. Висока температура, думки гарячкового марева, випарування шкіри утворюють багато енергосміття, яке необхідно зібрати, вивести з приміщення, зняти з тіла людини жгути мислеформ, що не повинні втілюватись через свою хворобливу природу.

Ось це і роблять домовики, а якщо не справляються, то кличуть на допомогу більш сильні енергетичні субстанції, котрі чітко спостерігаються також у лікарнях, лазнях, перукарнях, де витримуються відповідні санітарні умови.

Така польова субстанція наближається дуже близько до постілі хворого, зависає над головою, вбираючи в себе "брудну" енергетику, і просліджується, як досить згущена енергетична хмаринка. Напевно, вираз "смерть за плечима" і виник тому, що предки бачили це явище.

Чому домовики не люблять звичайного бруду? Тому, що бруд - це згустки енергії сіруватого кольору, що налипають на організм людини, закривають енергопори, затримують енергоциркуляцію. Коли людина проводить звичайне прибирання свого житла, вона тим самим прибирає його і енергетично - могутніми енерго- і біополями свого базового організму та своїми "супутниками". Кожен із "супутників" на декілька порядків перевершує за потужністю енергетику домовика і користується його "послугами" значно частіше, ніж базова система. У свою чергу і домовики тягнуться до людей: отримуючи від них енергетичну підтримку, вони тут же і допомагають своїм друзям-господарям.

ДУХИ

Під час підготовки найбільш обдарованих хлопців за системою спаса на поглиблено-му рівні значну увагу приділяли характерники вихованню вміння спілкуватися з духами.

Саме спілкування з духами, вважали вони, дає можливість отримувати інформацію про явища, віддалені у просторі і часі.

Що ж собою являють духи з позиції спаса і яким саме чином відбувається спілкування з ними?

Духи - це досить тендітні польові субстанції, що увесь час мігрують із величезною швидкістю. По суті своїй вони добрі і не являють для людини ніякої небезпеки, скоріше, вони самі побоюються її могутньої енергетичної системи. Навіть погляду людини вони не витримують і тому бачити їх можна тільки розсіяним боковим зором. Колір духів увесь час змінюється залежно від їх, якщо можна так висловитись, емоційного стану. Навчена людина може входити в психічний контакт з духами і мати з цього певну користь. Ясновидіння, ясночуття, вміння бачити минуле і майбутнє - все це ні що інше, як психотелепатичний зв'язок з духами та іншими об'єктами тонкого світу.

Вважалось, що духи живуть у безпосередній близькості з Людиною та її "супутниками". "Супутники" розглядалися як посередники між душою людини та духами. Душа ж людини має прямий зв'язок із Янголом, що оберігає її Род. З Родом у кінці життєвого шляху з'єднається душа, коли буде людина жити по совісті.

"Від тебе, від твого життя на землі залежить, ким ти будеш на небі: чи маленьким пір'ячком, чи маховим пером у крилах Янгола" - говорив дід.

Таким чином, наші предки вірили в те, що душа людини проходить процес еволюції - вона тягнеться до загальної душі свого Роду, загальна душа Роду має потяг до душі Янгола, а далі - до Архангела та до Бога.

Так у процесі оволодіння мистецтвом спаса у молодих козаків виховувалась повага до свого роду-народу, а любов до Бога була не рабською, а шанобливою.

Разом з духами характерники вчили відрізняти у тонкому світі і польові субстанції, що здатні негативно впливати на енергетику людини. Особливо популярними були розповіді про душі померлих родичів, які "прилипають" до енергетики живих, щоб продовжити своє земне існування. Історії про те, як чоловік через жадність свою чи злобу укладає зговір із темними силами потойбічного світу, були теж досить розповсюдженні. А оскільки погані вчинки і думки у кінцевому результаті в таких історіях бували завжди покарані, то подібна наука мала дуже великий виховний вплив.

Техніка зв'язку з духами та іншими польовими формами для підготовлених за системою спаса досить проста і не потребує якихось там "тарілочок", чи прийомів що їх використовують у сеансах спіритизму.

ЛЕГЕНДИ СТЕПУ

ПРИВИДИ

Легенди, казки, билинці та небилиці про привидів неодмінно існують у фольклорі кожного народу. У древніх замках Англії та Германії з їх похмурими підвальми, коридорами та залами, з їх картинними галереями та товстими кам'яними стінами привиди існують як неодмінний історичний атрибут. В українському фольклорі привиди теж досить популярні персонажі. Бідна дівчина, зведені зі світу відьмою-мачухою, легінь, якого залоскотали русалки, нещасна жінка, замучена жорстоким чоловіком, - у минулому столітті вони були так гарно оспівані у творах Миколи Гоголя, Григорія Квітки-Основ'яненка, Лесі Українки та інших класиків української літератури, що нині письменникам вже годі до того й повернатися.

Ta все ж, на мою думку, знайомство з місцевими легендами про привидів буде досить цікавим.

Розповідаючи легенди про привидів, що "живуть" у степу Північного Причорномор'я та в Миколаєві, відповідаючи на питання про природу цього явища, батько говорив таким чином:

"Вся система космічного організму людини - тіло, Сяйво, Даж, Малка та "супутники" - повинна пройти певний період розвитку, маючи в своїй основі фізичне тіло, і дійти до точки переходу (до моменту природної смерті). Коли ж людина помирає у результаті насильницької смерті, самовбивства, нещасного випадку тощо, її організм не в змозі пройти "точку переходу" і вийти на більш високий рівень. У цей момент "супутники" звичайно перелітають до живих родичів, а Даж і Малка можуть залишатись на досить довгий час на нашому плані життя, але вже без фізичного тіла - як ефірні утворення. Відбувається це частіше тоді, коли вся сім'я чи хтось із прямих родичів під час похорону, тужачи,

ПРОВОДЪ КОЗАКА ВЪ ВОЙСКО

Тяжела была жизнь малороссійскаго козака, вѣчно вѣзвавшаго то съ татарами, то съ турками, то съ поляками, оттого вѣчно находившагося въ тревогѣ, постоянно покидавшаго семью, отчий домъ, родину для того, чтобы бороться съ закаленными врагами всего нерусскаго, всего нехристіанскаго, всего неправославнаго. Тяжела была доля и малороссійской козачки, т. е. матери, жены козака или дѣвицы, которыхъ покидалъ козакъ ради войны. Въ высшей степени поэтично, трогательно и вмѣстѣ съ тѣмъ чрезвычайно правдиво изображаютъ долю украинской козачки малороссійскія народныя пѣсни, дошедшия до нашего времени и записанныя въ разное время любителями произведеній народнаго творчества. Въ особенности трогательны тѣ пѣсни, въ которыхъ воспѣвается душевное горе украинской девчонки, долгое время, «широ и вирно» кохавшой молодого козака и потомъ принужденной съ нимъ разстаться въ виду неминуемаго отхода его въ войско.

Молодой козакъ, встрѣчаясь съ девчиною то «у рубленой крынѣченьки», то въ компаніи на улицѣ, то въ саду «пиль калыно», давно уже заглядывается на красавицу: сперва онъ смотритъ на нее молча, потомъ слегка начинаетъ «жартовать» съ ней, называя ее серденькомъ, ластивочкой, квиточкой или зиронькой. Молодость, красота и особое удачество козака не могутъ не тронуть «дивочаго» сердца: девчина также сперва робко, потомъ нѣсколько смѣлѣе смотритъ на козака и на ласковые эпитеты его отвѣчаетъ то продолжительными взглядами, то яркимъ румянцемъ, то тихими и короткими вздохами.

Чудны лѣтніе украинскіе вечера, веселыя щебетанья, соловейка, игривыя кукованья зозули, веселый и звонкій свистъ дремлюги, таинственный перешептыванія древесныхъ листьевъ между собой — все это способствуетъ тому, что козакъ и девчина, встрѣтясь случайно въ темномъ вишневомъ саду, не довольствуются уже одними робкими взглядами другъ на друга, а переходятъ къ горячимъ, глубокимъ и беззаботнымъ «любощамъ». Влюбленнымъ сочувствуютъ не только живыя существа, но даже недушевые предметы:

Якъ мы зъ тобой, любылыся,
Сухи дубы розвылыся,
Якъ мы зъ тобой кохалися,
Виты дуба гойдалися.

Долго скрываемое чувство любви девчонки къ козаку дѣлается подъ конецъ извѣстнымъ батькови да матери девчонки, становится извѣстнымъ и на всемъ селѣ.

Родители, если только находятъ козака «пиль пару» девчинѣ, не ставятъ препоны своей дочери, и тогда для влюбленныхъ наступаетъ самая счастливая и самая очаровательная пора въ ихъ жизни. Девчина отдается своему милому всѣмъ своимъ сердцемъ и всею своей душой; только въ отношеніи тѣла она остается совершенно чиста: кохання девчонки да козака хотя и вполнѣ беззаботное, но и вмѣстѣ съ тѣмъ вполнѣ безгрѣшное. Девчина ласкаетъ своего милаго, щѣлуетъ и милуетъ его, девчина и дышитъ и слышитъ своимъ козаченькомъ, она живеть и ду-

шой и сердцемъ неразлучно съ нимъ; исполняя съ особеннымъ рвениемъ всѣ самыя тяжелыя домашнія работы, она съ тѣмъ вмѣстѣ находитъ время, чтобы вышить шолкомъ своему милому либо сорочку, либо хусточку-платочку «про свято» (для праздника).

Мать не препятствуетъ счастью своей дочери и ждетъ-поджидаетъ только осени, чтобы принять сватовъ отъ жениха, а тѣмъ временемъ прилагаетъ всѣ старанія къ тому, чтобы поутѣшить свиты «кубелечко» своимъ молодятамъ. Для этого въ ближайшую ярмарку покупается будущей молодой расписная съ узорами «скрынѧ»; къ предковскимъ «бабусинымъ» плахтамъ прибавляются новыя, болѣе нарядныя и живописныя плахты; прикупаются серебряные позлащенные дукаты и къ нимъ разноцѣтныя стеклянныя и коралловыя «намысты». Соответственно съ этимъ дѣлаются приготовленія и въ семьѣ жениха. Между тѣмъ влюбленные козакъ и девчина не теряютъ даромъ времени и, при встрѣчѣ въ какомъ-нибудь укромномъ «куточкѣ», цилуются та милуются, «мовъ ти голубята».

И вдругъ, въ одинъ несчастный день «цирое кохання» козака и девчонки неожиданно прерывается:

Якъ загадано-заповидано

Усымъ парубочкомъ у військо йти:

У кого е кони, то годуйте,

Я въ кого немае, то купуйте;

Въ кого есть сынъ, то зряжайте,

Въ кого немае, то наймайте.

Острою болью врѣзывается въ «серденько» девчонки такое извѣстіе. Недаромъ же ей наканунѣ такъ «жалибненько» зозуля у садочки кувала; недаромъ же ей такіе зловѣшіе сны въ послѣднія ночи снились; недаромъ же ей ея милый-чорнобрывый такъ любъ, такъ миль и такъ дорогъ казался въ послѣдніе вечера, что она на него «дывилась бы и не на дывилась, мылула бъ ёго и не намылувалася». Но девчина — истая украинка; она «спрѣжня» (настоящая) дочка своего батька-козака: знала, какой священный долгъ лежитъ на всякомъ молодомъ козакѣ, какъ защитникъ и оборонитель отчизны, она старается, какъ можно, глубже скрыть свое личное чувство, она силится показать, что далека отъ того, чтобы «вдаваться» въ тугу (печаль), и только одна неенька риднѣнка знаетъ ея истинное настроеніе:

«Донька», тронутая участливымъ вопросомъ своей «нееньки», не выдерживаетъ до конца своей роли и съ рыданіемъ признается матери, какъ «тяжко та важко» ей разлучаться съ суженымъ; она проситъ старую «нееньку» замолить Бога, чтобы онъ далъ силы перенести тяжкую разлуку съ милымъ. Девчина не мечтаетъ о томъ, чтобы ея козаченько, вмѣсто выступленія въ войско, предпочелъ остаться дома, возль своей коханки, — нѣтъ, она знаетъ, что для всякаго козака — первая цѣль жизни — это война съ непріятелями за предковскую вѣру, за украинскій народъ, за ридну Украину. Она проситъ Бога только объ одномъ, чтобы Господь защитилъ ея коханца отъ вражеской пули и вернулъ его невредимымъ послѣ войны «додому». И сколько ласки, сколько нѣгъ, сколько любви выказываетъ девчина козаку въ послѣдніе дни ихъ горькой разлуки!..

відтворив мислеформу - образ померлого і наситив її своєю власною енергією. В українців існує звичай завішувати дзеркала і всі дзеркальні поверхні під час похорону. Він прийшов з давнини, коли бачити тонкий світ за допомогою дзеркала для будь-якої людини було буденною справою. Рідним годилось поводити себе тихо, а для гучного висловлення скорботи закликались плакальниці. Вони хоч і утворювали багато галасу, але не могли утворити мислеформу на базі тонкого тіла людини, що могла б перетворитись у привид при насищенні енергією.

Вмінням утворювати мислеформи - привиди у слов'ян володіли волхви, в древньому Єгипті - жреці, у народів Півночі та Сибіру - шамани. Під час ритуальних служб вони утворювали образ того чи іншого святого (якогось там Авраама чи Мойсея), а загальна концентрація енергії всіх, хто брав участь у містерії, могла довести "густоту" привида до матеріалізації такого рівня, що такий "святий" міг брати участь у ритуальних танцях, обрядах, навіть у ритуальній близькості з жінками. Але породити собі подібного, він, звичайно, не міг, за кожною історією народження дитини від привида чи "святого духа" завжди криється реальний живий чоловік. Крім того, поява привидів у ритуальних містеріях може бути наслідком і простого навіювання, це вміння у древніх волхвів, жреців, а згодом і у козаків-характерників було також розвинуте до найвищого рівня (згадаймо, як гоголівський козак відправляв вареники до рота, а вже створити запашну квітку навіть для мага-артиста не становить труда).

Батько і дід не раз говорили, що привиди ніякої загрози чи небезпеки для людей не становлять, але зустрічі з ними цікаві, а легенди та перекази являють собою досить оригінальний шар фольклору. На мою думку, поява в українській фольклористиці поряд з відомими виданнями казок хоча б одного збірника легенд про привидів була б дуже цікавим явищем.

В часи моого дитинства та отроцтва, у повоєнні роки, тема привидів була надзвичайно популярна. Були для того і серйозні підстави: люди з надією чекали повернення додому з війни своїх близьких, - тих, хто потрапив у полон або пропав без вісти, навіть тих, хто вдавався загиблім. Люди в той час дуже вірили гадалкам, снам, пророкуванням, утворювали в своїй уяві образи втраченних близьких, інколи сприймали їх за привидів. Але такий образ, звичайно, може бачити лише та людина, в уяві якої він виник, а привид як енергетичну субстанцію можуть бачити й інші люди, і інколи для цього не треба навіть мати особливої підготовки. Людина ж, яка володіє спасом, спостерігає привидів нарівні з іншими польовими формами, не впадаючи при цьому в паніку чи радісну ейфорію.

В Миколаєві, місті, що вже має більш ніж двохсотлітню історію, звичайно, теж існують і свої привиди, і легенди про них, що досі ще маловідомі, оскільки зберігаються лише у міському фольклорі.

В повоєнні роки розповідали про привидів, що "живуть" на озерах в Лісках, про "Даму в білом" зі Спаської гірки, про інших - з району Ослячої гірки, парку імені Петровського, скверика Комунарів та інших. З деякими привидами мені навіть особисто довелось зустрічатись, а про інших чув досить екзотичні легенди.

КОЗАЧКА

В часи, коли Степ Причорномор'я був ще дикий і неосвоєний, на півострові, де тепер знаходиться Миколаїв, був турецький форпост, в окрузі над Бугом та Інгулом селились поодиноко старі козаки та козацькі родини. Були такі поселення і в районі теперішніх Соляних. В одній з таких хаток-садиб, говорить легенда, жила вдова-козачка з юною красунею-донькою. У пору підготовки запорожців до чергового походу на турків пробігали прибульским степом розвідники-пластуни. Один з них натрапив на хатку вдови, побачив її доньку і, звичайно ж, закохався. Дівчина також його покохала, але зустріч була дуже короткою: козак мав іти в похід, на війну. При розставанні за звичаєм подарувала дівчина судженому вишиту хустину та дала обіцянку чекати його з далекого походу, а козак поклявся, що не забуде дівчину, не покине, будь що повернеться з чужини і побереться з нею.

Коли у темну ніч пропливали Бузьким лиманом стрімкі "чайки", проводжаючи їх, стояла на високому березі юна козачка. Святкова вишиванка біліла з-під накинутої на плечи темної матерної хустки, зіркі очі вдивлялись у чорне дзеркало лиману, де по-під очеретами вгадувались обриси "чайок", що нечутно спливали на горішній течії до моря.

Багато часу пройшло з тієї ночі, багато бузької води спливло у Чорне море. Невдалим виявився той похід на турків. Відчайдушний козак попав у турецький полон, і, прикований на галері, не зміг навіть вісточку передати своїй нареченій.

А дівчина все чекала і чекала, виходила на високий берег, вдивлялась у сірі похмури хвили лиману, аж доки й не стали сивими довгі дівочі коси. Привид Козачки і досі інколи можна побачити, коли дивитись з парку Перемоги на крутий берег в Соляних, а її романтичне кохання може бути і символом, і прикладом національного характеру української жінки.

П'ЯНИЙ ГРЕК

Його історія така ж романтична і сумна. Розповідали, що десь у кінці минулого століття прийшла до Миколаєва за зерном турецька фелюга. Ошвартувалась під завантаження у морському порту, команда за звичаєм зійшла на берег - розважитись та відпочити. Улюбленим місцем моряків, звісно, була припортова корчма та інші подібні заклади, яких вдосталь було в місті.

Капітаном тієї турецької фелюги був статечний грек, а його племінник служив у команді матросом. На березі познайомився молодий грек з гарною дівчиною на ім'я Харитина, була вона донькою хазяїна припортової корчми. Покохали молоді одне одного і вирішили одружитися. Батько Харитини свою згоду на шлюб дав, але з умовою, щоб на весіллі неподільно були присутніми і батьки молодого. Капітан фелюги пообіцяв, що наступним рейсом привезе сватів та й сам теж буде гостем на весіллі.

Судно закінчило завантаження, перед відходом в море команда зійшла на берег, прощальний вечір не обійшовся, звісно, без горілки. Коли молодий грек, попрощавшись із нареченою, повертається на судно, товариші, вже добряче веселенькі, завели і його до корчми. Чарка за чаркою: то за здоров'я, то за брата, то за свата, - а таки добряче наковталась матроська братва, так, що вже й причал під ногами ходором заходив, коли повертались усі гуртом на свою фелюгу. Коли ж зійшли з причалу та почали в темряві переходити зі шхуни на шхуну, добираючись до свого судна, трапилася біда: від поштовхів на якусь мить розійшлися борти, впав захмелілий юнак у чорну щілину, і не встиг він випірнути, як судна знову зімкнулися. Здійнялась метушня, зібрались матроси з усіх суден, що стояли в порту, до світанку пірнали всі у темну воду, доки не витягли рибальською сіткою хлопця, зрозуміло, вже не живого. Капітан поклав тіло племінника у шкіряний мішок з сіллю та й повіз його додому, за море.

Нешастна Харитина так сильно горювала, так побивалась за своїм нареченим, що батько, побоюючись за здоровину глузд доньки, вирішив чим скоріш видати її заміж. Дівчина від того горя волі батька і не противилася. Не пройшло ще й сорока днів з тієї трагічної ночі, як в припортовій корчмі гуляли весілля: виходила Харитина за митника. Коли ж молоді зібралися вже йти з весілля додому, на порозі корчми постав перед ними привид П'яного Грека. Перелякались не на жарт і гости, і молоді, але нічого поганого, крім переляку, так і не трапилося.

Після того продав батько Харитини свою корчму і перебрався до сусіднього Херсона, а молоді поселились на Старому Водопої, подалі від порту. Нащадки їх, кажуть, і досі живуть у тому районі. В повоєнні роки показували мені дівчинку, нібито онуку тієї Харитини, розповідали також, що супроводжує її повсюди привид П'яного Грека, оберігає від будь-яких неприємностей.

АДМІРАЛ

Привид Адмірала живе, за переказами, на вулиці Адміральській, у районі колишньої Соборної площини. Історія його не настільки романтична, як дві попередні, але двічі мені пощастило побачити, власне, сам "предмет" легенди.

Вперше це трапилось на початку 50-х років. Як багато хто з мініатюрних хлопчиків тих часів, захоплювався і я вітрильним спортом, влітку ходив юнгою на яхті.

Того разу наша "Чайка" поверталась до яхт-клубу досить пізно, близько першої години ночі. Погода була штильова, тому запізнилися не лише ми, ще чотири-п'ять яхт різного класу підходили ча швартовку до "бочок", підгрібали веслами, піштовхувались жердинами. В нічній тиші чітко було чути всі скрипки, розмови на містках. Раптом почулися збуджені голоси: "Дивіться, дивіться, - Адмірал!".

Всі звернули погляди на освітлений тъмною електролампою балкон, де стояв начальник яхт-клубу дядько Петро. Поряд з ним стояла примарна людська фігура, що ледь коливалась і тъмно світилась розплівчастими контурами того, що можна назвати тілом. Яхти стали на "бочки", до них підійшов яхт-клубівський "тузик" (маленька шлюпка), дорослі яхт-

Дунаевецкая Сѣчь

Какъ въ приднѣпровской, такъ и въ дунавецкой Сѣчи жили только неженатые казаки, такъ называемые товарищи, но вокругъ Сѣчи расположены были слободы, гдѣ жили семейные люди, называвшіеся вмѣсто «зимовчаковъ», какъ было въ приднѣпровѣ, «райями» и занимавшіеся земледѣлемъ, скотоводствомъ и рыболовствомъ; кромѣ слободы были еще особыя рыбачыя стоянки въ отдаленіи отъ Сѣчи, при морѣ, лиманахъ, озерахъ и рѣчкахъ.

При внутренней организации Дунавецкой Сѣчи взяты были во вниманіе порядки, существовавшіе въ приднѣпровской Сѣчи. Во главѣ войска стояли: кошевой атаманъ, судья, писарь, асауль, куренные атаманы, съ прибавленіемъ лишь толмача или драгомана, т. е. переводчика. Вся старшина, по обыкновенію, выбиралась на годъ 1-го октября, въ храмовой праздникъ Сѣчи, Покрова, или на новый годъ.

Сколько известно по смутнымъ указаніямъ, у запорожцевъ за время съ 1811 по 1828 годъ перемѣнились 16 кошевыхъ атамановъ, каковы: Кални-болотскій, Рогозяній-Дидъ, Ляжъ, Литвинъ, Билюга, Гордина, Смыкъ, Рясный, Сухина, Морозъ, Головатый, Губа, Стебліївскій куренный, Чернѣга, Незамаивскій и Гладкій. Частыя перемѣны кошевыхъ атамановъ въ дунавецкой Сѣчи обусловливались многими причинами: во-первыхъ, раздѣленіемъ казаковъ на классъ состоятельныхъ людей и «голоту» или «голоколинчиковъ», слѣдствіемъ чего было то, что каждый классъ старался «скинуть» «чужого» атамана и выбрать «своего»; во-вторыхъ, тѣмъ, что дунавецкая Сѣчь пополнялась самыми безпокойными элементами, различными авантюристами и эмигрантами изъ Россіи, дѣйствовавшими нерѣдко вопреки желаній старыхъ приднѣпровскихъ казаковъ и оттого производившими въ Сѣчи смуту и перемѣну начальственныхъ лицъ; въ-третьихъ тѣмъ, что запорожцы, всегда защищавшіе православіе и боровшіеся противъ мусульманъ, теперь, съ водворениемъ въ предѣлахъ турецкой имперіи, поставлены были въ фальшивое положеніе, отчего болѣе благоразумныя и осторожныя люди или вовсе не хотѣли идти въ начальники, или же, согласившись, спѣшили потомъ отказаться отъ нихъ; въ-четвертыхъ тѣмъ, что въ дунавецкой Сѣчи было не мало казаковъ нового склада, которые тянули къ Россіи и которые, встрѣчая сопротивленіе со стороны приднѣпровскихъ казаковъ со старыми традиціями, производили смуты въ Сѣчи и дѣлали смѣну начальственныхъ лицъ; наконецъ, въ дунавецкой Сѣчи были и такие, которые, изѣбѣгая мирныхъ занятій, земледѣля, скотоводства, рыболовства и звѣроловства, нерѣдко уходили на «добычи», т. е. на грабежи и разбой, навлекая тѣмъ самимъ и на себя гнѣвъ со стороны турецкаго правительства, и на своихъ начальниковъ, платившихъ лишеніемъ своего званія.

Составъ задунайскаго войска пополнялся главнымъ образомъ бѣглыми выходцами изъ Россіи, гдѣ въ тѣ поры царили такие порядки, которые особенно много вышибали людей изъ нормальной колеи и заставляли ихъ бѣжать за предѣлы отечества. На Украинѣ въ то время было уничтожено окончательно козачество со всѣми его политическими и аграрными вольностями; на

левомъ берегу Днѣпра формально укрѣплено было крѣпостное право, а на правомъ берегу Днѣпра оно достигло въ это время особенной силы; это же время было временемъ обезземелія крестьянъ, временемъ рекрутчины, военныхъ поселеній, паспортныхъ притесненій и т. п. Исходомъ для людей, недовольныхъ всѣми такими порядками, было бѣгство за Дунай, къ запорожцамъ. Воспоминаніе объ этомъ тяжеломъ времени и о массовомъ бѣгствѣ народа отъ такихъ порядковъ сохранилось и въ народныхъ преданіяхъ и въ народныхъ пѣсняхъ:

«Ой, у поли крыныченька,—
Тамъ дивчина воду брала,
Вона жъ мени молодому
Шляхи розсказала:
Отъ тожъ тоби,
Та добрый молодче,
А ни плакать, ни тужыть:
Отъ тожъ тоби,
Та добрый молодче,
Три дороженьки лежыть:
Одна на Донъ,
Друга на Крымъ,
Третя въ Запорожже».

Пріемъ въ дунавецкую, какъ и въ приднѣпровскую Сѣчь, не былъ обставленъ никакими формальностями: «Пріиде чоловікъ у паланку, риспытаютъ ёго, звидки и якъ»:

— Будешь козакувать?
— Буду, пане!
— А у якій куринъ хочешъ?
— Тай самъ не знаю.

А тутъ обизвается который (какой-нибудь) куриний:

— Нехай идѣ до мене!

— Ну, козакуй же, та якъ що колы й бувало (т. е. грѣхи какие за тобой водились), то бильше не робы... Отъ рыбаъ соби, а на добычъ (грабежи) не ходы...

Дунавецкая Сѣчь существовала до 1828 года. Въ 1827 году открылась война между Россіей и Турцией. Въ то время въ Сѣчи былъ кошевымъ атаманомъ бывшій куреной атаманъ Осипъ Гладкій, уроженецъ Полтавской губерніи, Золотоношского уѣзда, по ремеслу бондарь, бросившій свою семью на родинѣ въ с. Мельникахъ и послѣ долгихъ скитаний очутившійся за Дунаемъ. Желая склонить запорожцевъ на сторону Россіи, русскій генералъ Тучковъ, состоявший градоначальникомъ въ пограничной крѣпости Измаилѣ, вошелъ въ тайную переписку съ Гладкимъ, обѣщаю прощеніе и разныя милости для всѣхъ, кто пожелаетъ вернуться въ Россію. Большинство запорожцевъ, и именно старыхъ, хранившихъ историческія традиціи, вовсе не было склонно къ тому, чтобы покидать предѣлы Турціи, а потому Гладкій вѣль свои сношнія съ Тучковымъ въ самой строжайшей тайнѣ и открылъ только весьма немногимъ изъ своихъ друзей.

смени пішли до берега на ньому, а ми, хлопчаки, пострибали в теплу воду та й попливли. Протягом усього часу, поки ми пливли, світла фігура привела стояла на балконі. Начальник яхт-клубу вже зійшов вниз, дорослі закурили і пожвавлено обговорювали подію, причому виявилось, що сам дядько Петро ніякого привела поряд з собою не бачив. Коли ми з хлопцями допливли до берега, видіння з балкончика вже щезло.

Друга зустріч з "Адміралом" відбулась на початку 80-х і була більш насиченою. Того вечора я засидівся допізна на Інгулі з вудочками і повертаєсь додому по Інгульському узвозу по-під старою стіною суднобудівного заводу.

Ралтом із противлежної стіни, з того місця, де колись були кам'яні сходи, що вели у скверик до меморіалу воїнів-визволителів, вийшла примарна фігура чоловіка років п'ятдесяти. Зодянений він був у костюм часів Катерини II: парик, трикутний капелюх, черевики з пряжками, без шпаги, в руці - палиця. Видно було навіть, як виблискували гудзинки на мундирі, але орденів не було. Він був абсолютно прозорий, крізь нього проглядалось каміння стіни, і разом з тим видимість, як кажуть фотографи, була дуже чіткою. Легкою ходою привид пройшов повз мене, і на мене, здавалось, повіяла легенька, ніби вітерець, хвиля повітря.

Спочатку я стороопів, ноги стали важкими і немов приклійлись до бруківки, але коли він пройшов повз мене і став віддалятися, я згадав, що вмію робити деякі речі з енергетикою, і захотів його зупинити. "Адмірал" озирнувся, осудливо похитав головою і неквапно пішов далі, а у мене відразу ж зникло бажання вступати з ним у будь-який контакт". Цікаво те, що страшно мені аніскілечки не стало, просто зникло бажання починати з ним будь-яке спілкування. Цікаво й те, що мені здалось, нібито привид контролював мене телепатично і заздалегідь зізнав, що я захочу зробити. Далі "Адмірал" пройшов у сторону бомбосховища, що раніше було канатним складом, і щез в стіні під Флотським бульваром.

Хто це міг бути за життя? Можливо, це тінь катеринівського вельможі, який був одним із засновників нашого міста і згодом виявився незаслужено забутим. А можливо, ще, навпаки, тінь одного з тих уставлених флотоводців, чиї погруддя стоять на однайменній вулиці біла колишнього штабу Чорноморського флоту, а нині - Музею суднобудування і флоту.

АРХІЄРЕЙ

Ще одна зустріч із привидом теж була досить несподіваною, та до того ж і дещо кумедною. Втім, зустріч із привидом - це завжди несподіванка, оскільки викликати його чи якось керувати цією польовою субстанцією взагалі неможливо. Так вважали і характерники.

В дитинстві мені досить часто доводилося чути історію про те, що у Богоявленському (нині Корабельний район) нібито живе "Архієрей" - привид священика, вбитого та пограбованого злодіями ще до революції. Наприкінці восьмидесятих років мені пощастило зустрітися із "Архієреєм" і навіть, якщо так можна висловитись, поспілкуватись з ним.

Того року моя сім'я отримала землю під город у степу поблизу селища Жовтневого... Підійшла пора викопувати картоплю, пропоравшись цілий день на ділянці, вирішив я одного разу і заночувати в полі. Ніч була тепла та зоряна, сухого бур'яну та бадилля на городі вдосталь, щоб і копицю для постілі наскладати, і вогнище розпалити. Декілька огірків та помідорів теж на городі знайшлися, а коли врахувати ще й принесений з дому шматок сала та хлібину, то голоду боятись було нічого. Отож, спікши в жару з десяток дрібних картоплин, сидів я собі біля вогнища на копиці та й вечеряв.

У навколишній темряві тріскотіли на весь розум коники, десь зрідка покрикував нічний птах, високе небо, всіяне напрочуд яскравими зорями, як завжди цієї пори, вряди годи прописували неонові лінії серпневого зорепаду, а Чумацький Шлях висів над головою, як і за часів чумакування прадіда Левка. У романтиці нічного степу деяким дисонансом були лише вогні аеродрому на горизонті та літаків, що зрідка заходили на посадку. Та це надбання цивілізації ажніяк не заважало філософському настрою. Проводжаючи поглядом вогні ще одного літака, що заходив на посадку, помітив я вдалині легке блакитне сяйво, що поволі просувалось полем. Рух його був досить хаотичним - із частими зупинками та змінами направу. Сяйво приблизилось метрів на сто-сто п'ятдесят. Я жував картоплю, ліниво розмірковуючи, що б це могло бути. Подумалось, що це рій мошок чи якихось світлячків. Пригадавши, що мистецтво спаса дає вміння деякого впливу і на тваринний світ, я вирішив спробувати "поспілкуватись" із цим роем. Утворивши "енергетичну петлю", я "накинув" її на сяйво і поволі спробував "підтягувати" об'єкт до вогнища. За вміння керувати комахами чи тваринами у той момент я ладен був віддати все на світі. На мій подив і радість, хмарин-

ка дійсно стала наближатись. Я скерував її вправо - пішла! Вліво - йде! Це було вже цікаво. Я встав і почав "вести" її дуже обережно, навіть, можна сказати, ніжно. І яким же було мое розчарування, коли в цій хмаринці зблизька стали проглядатись контури людської постаті, і я зрозумів, що це всього-навсього звичайнісінький привид. І нащо він мені? Він існує за своїми незрозумілими законами, появляється і зникає на свій розсуд довго керувати ним неможливо, і користі з нього - ніякої. Його не можна ні виміряти, ні зважити, його не посадиш на картоплю сусіда замість колорадського жука. Про нього можна тільки дітям казочки розказувати. Розчарований, я зняв з нього "енергопетлю", знову сів на копичку картоплиння та й продовжив вечерю.

Коли за декілька хвилин я підняв очі, привид все ще стояв неподалік від вогнища і його було досить добре видно. Це була блакитного кольору постать чоловіка у довгому, до п'ят, одягу. На голові - висока шапка, в руці - палиця з набалдашником. Він був у досить збудженному стані, щось нібито говорив і досить швидко жестикулював, так що "руки" розвівались, неначе якісь довгі полотнища, і показував палицею у бік селища. Я хотів було пояснити, щоб він повільніше рухався, але він раптом зупинився, зробив такий жест, нібито плюнув на землю, відчайдушно змахнув рукою, повернувся і почав досить швидко віддалятися, продовжуючи відчайдушно жестикулювати, доки не зник у темряві.

ОБЕРЕГИ

Спас як невід'ємна частина входив у єдину систему оберегів, що існувала в традиціях українського народу. Найбільший психологічний вплив на широкі верстви населення - і на мирних селян-землепашців, і на козаків, і на старшину та поміщиків, - мала Українська Православна Церква. Будівництво кожного січового містечка починалось із зведення невеликого похідного храму. В ті смутні часи, і це досить унікальне явище в історії, церква лояльно відносилася до людей, що мали паранормальні здібності.

Козаки-характерники, люди, що володіли спасом, були у позиції середній між церквою і мирським людом. З одного боку, вони хоч і вірили в Бога, але смиренними рабами Божими ажніяк себе не відчували, з іншого боку, свої параномальні здібності вони використовували для активного захисту себе і своїх товаришів, для допомоги стражденним.

При цьому спас неодмінно тримається відокремлено і від церкви, і від простого люду, і повинен використовувати свої здібності тільки на діла праведні, угодні Богу. Якщо він стає смиренним вірующим, то вже не зможе виконувати функції воявничого захисту, а всю свою енергію направлятиме у молитві до Бога. Якщо ж спас використає свої здібності на неправедне діло, то тим самим він перекинеться у стан, протилежний Божому, а відтак, як посібник злих сил, вже не буде спасом. При цьому свої надприродні здібності він не втратить, але вже буде слугувати нечистій силі.

Віра в Бога для спаса, як і для тих, кого він захищає, була однією з необхідних умов, що додавали йому сили. Недаремно ж народна мудрість породила вислови: "Без Бога ні до порога", "Де страх, там і Бог", "з Божою помічю" та інші.

Місце спаса в загальній системі козацьких оберегів мій батько пояснював таким чином:

"Церква - це Божа кошара. Вона обнесена тином, всередині кошари знаходяться вівці, а з ними - пастух. За тином з усіх боків оточують кошару вовки, а поміж кошарою і вовками бігають хорти, які оберігають кошару від нападу вовків. Спас - це і є той самий хорт, що береже кошару, він може знаходитись тільки на тій нічний полосі. Якщо він приєднається до овечого гурту, то і сам стане вівцею. Якщо ж він перескочить через тин і гайнє в інший бік, то тим самим стане лютим вовком. Спас - це захисник, і його місце посередині між двома силами, на межі охорони".

Дуже велике значення для козаків поряд із релігією, а відтак з храмами та різними "святыми" реліквіями, мали обереги. Це могли бути найрізноманітніші речі, серед яких перше місце мали, звичайно, іконки та ладанки, куплені в церкві матір'ю, дружиною, сестрою чи кимось іншим із рідні. Та найбільше берегли в походах родові обереги. Досить звичайним явищем було те, що на ший поряд з хрестом носив козак ще й малесеньку торбинку із грудочкою землі з рідного подвір'я чи засушеними травками, подаровану старійшиною роду, матір'ю або нареченою. Оберегами були і пошиті та вишиті рідними руками сорочки, хустки, пояси, кисети, рушники. Всі ці предмети несли на собі сильний заряд, що зміцнював бойовий дух козака.

З позицій спаса предмети і споруди, що несуть на собі енергетичний заряд, являються оберегами.

Судъ надъ преступникомъ

Въ судахъ, наказаніяхъ и казняхъ запорожцы руководились не писанными законами, а «стародавнимъ обычасмъ, словеснымъ правомъ и здравымъ смысломъ». Писанныхъ законовъ отъ запорожцевъ нельзѧ было ожидать прежде всего потому, что община козаковъ слишкомъ мало имѣла за собой прошлаго, чтобы выработать такіе или иные законы, привести ихъ въ систему и выразить на бумагѣ; затѣмъ писанныхъ законовъ у запорожскихъ козаковъ не могло быть еще и потому, что вся ихъ историческая жизнь была наполнена почти безпрерывными войнами, не позволявшими имъ много останавливаться на устройствѣ внутреннихъ порядковъ собственной жизни; наконецъ, писанныхъ законовъ запорожскіе козаки старались избѣгать, опасаясь, чтобы они не измѣнили ихъ вольностей. Обычанъ, взамѣнъ писанныхъ законовъ, какъ гарантія прочныхъ порядковъ въ Запорожье, признавались и русскимъ правительствомъ, начиная со времени царя Алексея Михайловича и кончая временемъ императрицы Екатерины II.

Судьями у запорожскихъ козаковъ была вся войсковая старшина, т. е. кошевой атаманъ, судья, писарь, войсковой асауль; кроме того, довѣрши, куренныи атаманы, паланочный полковникъ, и иногда весы Коша. Кошевои атаманы считался высшимъ судьей, потому что онъ имѣлъ верховную власть надъ всѣмъ запорожскимъ войскомъ. Но настоящимъ официальнымъ судьей въ Запорожье былъ войсковой судья; однако, онъ только разбиралъ дѣла, даваль сюиты ссорившимся сторонамъ, но не утверждалъ окончательно своихъ опредѣлений, что предоставлялось войску только кошевому атаману. Войсковой писарь иногда излагалъ приговоръ старшины на радѣ, иногда извѣщалъ осужденныхъ о судебныхъ рѣшеніяхъ, особенно когда дѣло касалось лицъ, жившихъ не въ самой Сѣчи, а въ паланкахъ, т. е. отдаленныхъ отъ Сѣчи округахъ или станахъ. Войсковой асауль выполнялъ роль слѣдователя, исполнителя приговоровъ, полицейского чиновника: онъ разматривалъ на мѣстѣ жалобы, стѣдилъ за исполненiemъ приговоровъ кошевого атамана и всего Коша, преслѣдовалъ вооруженной рукой разбойниковъ, воровъ и грабителей. Войсковой довѣрши былъ помощникомъ асаула и приставомъ при экзекуціяхъ, тѣмъ, что называлось въ Западной Европѣ «Рѣвот»; онъ читалъ опредѣленія старшины и всего войска публично на мѣстѣ казни или на войсковой радѣ. Куренныи атаманы, весьма часто исполнявшіе роли судей среди козаковъ собственныхъ курсней, имѣли при курсеняхъ такую силу, что могли разбирать тяжбу между спорившими сторонами и тѣмъ же называть виноваго въ какомъ-либо проступкѣ. Наконецъ, паланочный полковникъ стъ его помощниками—писаремъ и асауломъ, живший пади отъ Сѣчи, завѣдывавший пограничными разъездами и управлявшій сидѣвшими въ степи, въ своихъ хуторахъ и слободахъ, козаками, во многихъ случаяхъ, за отсутствіемъ сѣчевой старшины, въ своемъ вѣдомствѣ также исполнялъ роль судьи.

Наказанія и казни опредѣлялись у запорожскихъ

козаковъ различныя, смотря по характеру преступлений. Изъ наказаній практиковались: привязываніе къ пушкѣ на площади, сажаніе на деревянную кобылу, битье кнутомъ подъ висѣлицей, изломаніе членовъ тѣла—ноги или руки, разграбленіе имущества, ссылка въ Сибирь.

Наиболѣе популярнымъ изъ всѣхъ этихъ наказаній и казней было битье и забиваніе преступника у позорного столба кіями. Къ позорному столбу и кіямъ приговаривались лица, совершившія воровство или скрывшія уворованія вещи, учинившія побои, насилия, дезертерства. Позорный столбъ всегда стоялъ на сѣчевой площади близъ сѣчевой колокольни; около него всегда лежала связка сухихъ съ головками дубовыхъ бичей, называемыхъ у запорожцевъ кіями и похожихъ на бичи, привязываемые къ шѣпамъ для молотьбы хлѣба. Эти кіи у запорожцевъ служили въ даниномъ случаѣ тѣмъ же, чѣмъ служили у великороссовъ кнуты. Если одинъ козакъ украдетъ что-либо, даже очень маловажное, у другого козака, въ самой Сѣчи или виѣ ея, и потомъ будетъ уличенъ въ воровствѣ, то его приводятъ на сѣчевую площадь, приковываютъ къ позорному столбу и по обыкновенію держатъ въ теченіе трехъ дній, а иногда и больше того, на площади, до тѣхъ поръ, пока онъ не уплатитъ деньги за украденную вещь. Во все время стоянія преступника у столба мимо него проходять товарищи, причемъ одни изъ нихъ, молча смотрѣть на привязанного; другие, напившись пьяными, ругаютъ и бьютъ его; третіе предлагаютъ ему деньги; четвертые, захвативши съ собой горилку и калачи, поятъ и кормятъ его всѣмъ этимъ, и хотя бы преступнику не въ охоту было ви пить, ни ъѣсть, тѣмъ не менѣе онъ долженъ быть это дѣлать. «Пий, скурвый сыну, злодію! Якъ не будешь пить, то будемъ тебе, скурвого сына, быты!» кричатъ проходящіе. Но когда преступникъ выпьетъ, то пристающіе къ нему козаки говорятъ: «Генеръ же, брате, дай мы тебе трохи (немнogo) попобьемъ!» Напрасно тогда преступникъ будетъ молить о пощадѣ; на всѣ просьбы его о помилованіи козаки упорно отвѣчаятъ: «За то мы тебе, скурвый сыну, и горилкою понли, что намъ тебе треба попобыть!» Послѣ этого они наносили несколько ударовъ привязанному къ столбу преступнику и уходили. За ними являлись другіе; за другими третьи и т. д. Въ такомъ положеніи преступникъ оставался сутки, а иногда и пять къ ряду сутокъ, по усмотрѣнію судей. Но обыкновенно бывало такъ, что уже черезъ однѣ сутки преступника убивали до смерти, послѣ чего имущество его отбирали на войско. Случалось, впрочемъ, что некоторые изъ преступниковъ не только оставались послѣ такого наказанія въ живыхъ, но даже получали отъ пьяныхъ своимъ товарищемъ деньги. Иногда наказаніе кіями замѣняло собою смертную казнь: въ такомъ случаѣ у наказываемаго отбирали скотъ и движимое имущество, причемъ одну часть скота отдавали на войско, другую—паланочному старшинѣ, третью часть и все движимое имущество — женѣ и дѣтямъ его, если только онъ былъ женатымъ человѣкомъ.

Оберіг - це предмет або споруда, що зберігає нанесену на них енергію.

При нанесенні на предмет біологічної енергії, він стає біоакумулятором, причому заряд може бути як позитивний, так і негативний. Особисті речі, одяг людини несуть на собі інформацію про неї і являються практично своєрідними акумуляторами, до яких господар відкладає надлишки енергії. Величезне значення у цьому плані в дитячому віці мають іграшки, що являються по суті енергетичними регуляторами дитячого організму.

Людина, що оволоділа спасом, отримавши у своє розпорядження ту чи іншу особисту річ (предмет близні, найчастіше), може, скажімо, провести діагностику хворого, що знаходиться на далекій відстані.

При пранні одягу енергетичний заряд не руйнується, лише падає його потенціал у зв'язку з тим, що змиваються мікроскопічні часточки шкіри, поту та ін. Повністю зникає енергетичний заряд лише при прасуванні. Обряд очищення вогнем під час свята Івана Купала та інші вогненні обряди різних народів світу основані саме на знанні цих властивостей. Ці ж знання про властивості високої температури послужили приводом для спалювання відьюмів чаклунів у середні віки.

Величезний енергетичний заряд мають в собі і культові споруди, незалежно від того, яку саме віру в них сповідують. З точки зору науки спаса, споруди, що інтенсивно відвідуються численними віруючими, є потужними і складними енергетичними центрами. В них сконцентрована велика кількість оберегів - не лише ікон, а й інших предметів, принесених віруючими в дар храму. Це можуть бути родинні ікони, вишиті власноруч рушники, скатертини, серветки, виткані килими та гобелени, це і різьблені та карбовані предмети, декоративні та живі квіти, і коштовності та ін. Коли віруючі моляться, то тим самим утворюються сильні енергетичні потоки. Ці потоки відкладають енергію на всі предмети всередині і ззовні приміщення, і на саму будівлю, цьому сприяє і архітектурна конструкція храму. В християнських храмах, наприклад, маківки соборів та церквів відповідають зовнішньому виду ефірної будови людини.

Навколо культової споруди утворюється енергетична система діаметром від 150 метрів і більше, залежно від віку, періоду існування і інтенсивності функціонування храму. Вся система має свої охоронні енергетичні бар'єри, через які не проникають усередину чужорідні польові форми життя та мислеформи, що або знищуються, або відштовхуються бар'єрами. Своєрідним "ключом" для відкриття бар'єру являється привітання, традиційне в даній релігії. У православних християн, наприклад, це хрестне знамення. Коли людина осіняє себе хрестом, енергетичний бар'єр храма відкривається, але при цьому також знімається і автономний захист, людина відає себе під захист загальної енергетичної системи храму і стає на деякий час її часткою. Відвідувач православного храму осіняє себе хрестом тричі: на воротах, на порозі і всередині храму. Під час цієї, так би мовити, процедури відбувається енергоочищення організму, при цьому потужними енергетичними потоками змиваються всі польові форми, відбувається розрядка чи ослаблення згустків негативних енергій, що зависли на ньому. В той же час відбувається корекція енергетики організму і підключення його до відповідної системи коливань даної культової споруди. Енергетика діючих культових споруд прохолодна, а недіючих - більш тепла.

Одним із найбільш авторитетних оберегів для православних українців здавенявляється ікона Божої Матері з Сином. Для нашого народу образ Божої Матері уособлює образ праматері роду, а виховання у дітей поваги до родових традицій, сімейних звичаїв є визначною особливістю національної української етнопедагогіки.

Про Матір Божу мої предки говорили так:

"Хіто не знає її справжнього імені. Народилася вона на березі великої річки, котра взимку покривалась кригою і її можна було перейти. Так по льоду одного разу перескочили річку лихі люди, вкрали біляву дівчинку з волошковими очима, завезли її у Палестину і там продали до храму. Там дівчинка була рабинею. Коли вона підросла і стала "нечистою" (тобто увійшла в пору, коли дівчинка перетворюється на жінку), її вже не можна було залишатися в храмі, і тоді її чи то продали, чи то віддали Йосифу, у якого вона дивилась за вівцями. Там, в овечій кошарі, вона і народила Христа. У хлопчика вже з народження на чолі був знак - хрест, а навколо голови - бриль. Коли жреці це побачили і зрозуміли, що ця дитина не проста, вони наказали Йосифу оженитись на дівчині і дали їй ім'я - Марія".

Українці ніколи не возвеличували ні себе, ні якусь іншу націю, і не претендували на особливе становище серед інших народів.

Таким чином, за віруваннями наших предків виходить, що Матір Божа могла народитись у будь-якій країні, де взимку річки вкриваються кригою: чи то в Україні, чи в Росії, чи у Франції, чи в Німеччині, Польщі або країнах Скандинавії, навіть Іспанії, Туреччині та Греції,

хоч і зрідка, річки також вкриваються кригою. Тобто Матір Божа не має якоїсь конкретної національності, вона уособлює в собі взагалі поняття матері-жінки, яка дає життя і оберігає рід. Це добре видно й на іконах. Казанська Божа Матір схожа на жінку-татарку, Почаївська Божа Матір - на слов'янку, Мадонна Рафаеля - на італійку, тощо.

Підсилення енергетики православних оберегів відбувається під час молитви, і саме молитва матері, вважали наші предки, має найбільшу силу і здатна дійти до Бога. Таку ж надзвичайну силу, але вже в негативному плані має і материнське та батьківське прокляття.

Коли до культової споруди входить людина, яка навчилась управляти своїми енергіями, має власні, тільки її притаманні способи захисту організму, володіє прийомами нападу, вона кардинально відрізняється від усіх інших. Тому на охоронному бар'єрі вона отримує своєрідну команду-прохання: "Роззброюйся! Включайся у загальну систему! Будеш бажаним гостем". Людина, що оволоділа енергіями, не має права входити до храму без дотримання правил поведінки, прийнятних для даної релігії. Звідси стає зрозумілим, чому в усі часи різні релігії виступали проти розвитку паранормальних здібностей людини. Однак, як вже вказувалось, за часів Запорізької республіки Українська Православна Церква позитивно відносилася до людей, що мали надприродні здібності, а багато козацьких священників володіли різними напрямами спаса.

Кожен, хто вміє володіти енергіями, створює у місці свого проживання власний енергетичний мікроклімат. Його енергія накладається на всі особисті речі, предмети домашнього вжитку, на приміщення, садибу та довколишню природу, і таким чином утворюється особлива енергетична зона. Недаремно саме у своїй садибі проводив козак-характерник поглиблене навчання своїх учнів, сеанси цілительства та інші досліди. Та й садиба характерника звичайно знаходилась на хуторі, подалі від густонаселених місць. Віддаленість від мирської суєти сприяла самовдосконаленню та роздумам старого вояки, а у простого люду це породжувало додаткову цікавість, а то й острах. Розповіді "очевидців" про "чудеса", що відбуваються в хаті "чарівника" чи "чаклуна", деякою мірою мали підґрунття, але часом були й дуже перебільшені.

НЕ УКРАДИ

В народній українській педагогіці виховання дітей і юнацтва відбувалось на ідеях. лаконічно і чітко сформульованих у відомих десяти біблейських заповідях, кожна з яких має своє пояснення з точки зору звичайної житейської мудрості.

Про заповідь "Не укради" батько розмірковував з позиції спаса таким чином:

"*Рослини, тварини, земля, усі речі мають своє сяйво. Коли речі належать людині, їх сяйво зливається із енергосистемою господаря - з його Сяйвом, Дажем, Малкою та "супутниками" - і таким чином речі стають по суті часточкою людини. Їх можна брати назавжди лише тоді, коли їх дарують, ними пригощають, продають їх за гроші або міняють, а також коли речами платять за зроблену роботу. Вкрасти річ - це те ж саме, що відірвати у людини руку чи ногу, вирвати кусок шкіри з м'ясом або волосину з вуса чи з чуба. За це злодія карають і люди, і рослини, тварини, речі.*

Чужого не бери!

Якщо треба, попроси і тобі дадуть!

Якщо треба, будеш мати.

Тільки не канюч ні у людей, ні у Бога. Будеш канючити, то дадуть таке, що не знатимеш, як і здихатись."

В цьому наказі-поясненні заповідь "Не укради" не лише розтлумачується з точки зору енергетичних взаємозв'язків людини та її власності, а й чітко проглядається осуд такого ганебного явища, як жебрацтво, по суті воно прирівнюється до злодійства. Цей осуд жебрацтва посилився, безумовно, у період визвольної боротьби українського народу та становлення козацтва, коли гордість, незалежність, почуття власної гідності досягли у свідомості українців свого апогею, а їх втрата стала рівносильною смерті. При цьому у разі вибору смерті віддавалось перевага. Власна гідність перемагала інтереси фізичного тіла і жебрацтво вважалось для козака духовною смертю, викликало у оточуючих презирство і гидоту, тому жебрацтво і прирівнювалось до злодійства.

З позиції спаса досить цікаво розтлумачуються деякі можливі випадки відчуження власності, вірніше, ті енергетичні взаємозв'язки і наслідки, що виникають при цьому.

Коли людина дарує якусь свою річ іншій людині або ж громаді, вона тим самим передає і деяку кількість своєї енергії. Коли подарунок роблять від душі, тоді передається пози-

тивний заряд енергії. Біблейський вираз: "Бійтесь данайців, що дари приносять", попереджує про те, що подарунок може нести на собі і негативний заряд. Особливо це стосується випадків, коли подарунок отримується під тиском (хабарництво, вимагання тощо). Досить велика кількість людей, сімей, громад існує, на жаль, користуючись речами, що здобуті таким чином.

Коли людина у відсутність господарів бере якусь річ, що необхідна ій у даний момент, потім повертає її, пояснюючи причину свого вчинку, вибачається або ж компенсує вартість речі, то в цьому випадку відбувається обмін позитивними енергіями. Це благотворно впливає на обидві сторони, така ситуація не є аморальною також і з позиції здорового глузду.

Коли людина купує той чи інший предмет, тоді разом з грішми (або якоюсь річчю, при обміні) передається відповідна кількість енергії, що дорівнює енергетичній ємності купленого предмета. Коли покупець і продавець дійшли згоди у торгу, тоді відбувається обмін позитивними енергіями.

Зовсім інші процеси відбуваються при викраденні. Взявши чужу річ, тварину, рослину, злодій у той же час бере, як складову, і часточку енергії її господаря. Коли хазяїн виявляє пропажу, він посилає величезний імпульс негативної енергії (прокляття злодію та ін.), що завдає поразки енергетичній системі злодія. Тому злодій намагається чим скоріше позбавитись від крадених речей. Енергетичний заряд прокляття доходить до предмета, у яких би руках він не знаходився, тому очевидним є те, що крадені речі не додають благополуччя в домі.

Найбільший негативний вплив на злодія мають речі, які він присвоїв, вбивши їх хазяїна. У цьому випадку злодій має справу не просто з енергетикою вбитого, а й з його ефірним тілом (Сяйвом), що, як вважали наші предки, при достатньому розвитку може затриматись у межах нашого плану життя і вершити правосуддя. При цьому помста настигає сім'ю злодія, його рід (у випадку коли рід не відмовляється від того, хто переступив закон).

Найбільш тяжкі наслідки для злодія має крадіжка інтелектуальної власності. Крадіжка чужих знань приводить до деградації особистості. У цьому випадку руйнується інтелект того, хто присвоїв чужі знання: винахід, відкриття, інформацію та інше, тому що знання формуються мислеформами свого власника.

Ні з чим не можна порівняти руйнівний ефект, що наступає, коли вкрадено езотеричні знання. Це рівнозначно тому, що вкрасти вибуховий пристрій, залишивши при цьому систему радіоуправління у його володаря. Саму ж систему управління викрасти неможливо, оскільки вона знаходиться в організмі людини.

Проходить зовсім небагато часу (звичайно, рік-два), і злодій переносить такі потрясіння, що можуть повністю вивести його із ладу.

Неможливо навчитися використовувати готові методики управління енергіями, вкрадені у іншої людини. Такі спроби ведуть до розладу у власній особистості, оскільки енергетична система кожної людини - глибоко індивідуальна. До того ж, розлад психоенергетики злодія зумовлюється ще й тим, що законний володар має постійний зв'язок з енергосистемою злодія, впливає на його поведінку. Таким чином злодій опиняється у становищі пілота, який веде вручну літака із ввімкнутим автопілотом.

Таємні знання красти не можна, але й нав'язувати їх також не можна. Вони передаються і приймаються лише при двосторонній згоді. Отримати езотеричні знання можна трьома способами: у стані глибокої медитації, у спадщину та від учителя (майстра).

У стані глибокої медитації відбувається переключення енергії на ті клітини головного мозку, що досі не працювали. Для загального стану психіки це досить небезпечний спосіб, оскільки при цьому людина ризикує втратити відчуття реальної дійсності, навиків існування у реальному світі, що зовсім близько до втрати здорового глузду. Всі медитації - це дорога в тупик.

Найбільш оптимальними і розповсюженими є способи передачі знань у спадщину чи від учителя (майстра) до учня. Езотеричні знання майстер звичайно передає на схилі років, при відході від активного життя, і лише тому учніві, який здатний і згодний ці знання сприйняти. При цьому учень повинен мати повну інформацію про властивості даних знань, правила їх застосування, наслідки, що можуть наступити при порушенні цих правил та етичних норм.

Коли учень згоден отримати таємні знання, майстер посилає йому потужний потік сфокусованої і концентрованої психічної енергії через очі або через подих, при цьому на головний мозок накладається, ніби вживляється, своєрідна схема-матриця знань, а також і власний "пульт управління" цими знаннями.

Людей, що володіють “таємними”, “езотеричними” знаннями, в Україні дуже багато. Це пов’язано із особливостями історичного розвитку, коли сильний, талановитий і гордий народ був поставлений в екстремальні умови збереження свого “Я”. В кожному селі, практично на кожній вулиці будь-якого міста живуть такі люди. Вони не закінчували курсів для екстрасенсів, не займалися тренажами, медитаціями, вони просто уміють покласти руку, погладити місце, що болить, обдати ласкавим поглядом, сказати добре слово, як їх навчили батьки, бабусі-дідусі чи просто добрі люди. Найбільш розповсюджений спосіб оволодіння “таємними” знаннями - це пізнання і використання людиною власних нерозкритих здібностей.

РОДОВИЙ ЯНГОЛ

Одного разу я запитав батька з якогось приводу: “А як до цього віднесеться Бог?”

Батько всміхнувся і сказав: “Ніяк! Хочеш - кради, хочеш - людей обманюй, хочеш - працюй, хочеш - живи за чужий рахунок. Бог за тобою не слідкує, він тебе не водить за руку.

Коли землероб посіє жито і воно росте та дозріває, хіба вінходить і дивиться за кожним стеблом? Ні. Коли жито достпє, його жнуть, молотять, а потім віють. Добряче зерно саме падає до ніг землероба, а пусте - несе вітром. Те, що впало до ніг, знову посіють, а пусте - Божі кури та горобці поклюють. А яке не поклюють, - впаде на каміння, а не в добрячу землю, і все одно пропаде”.

Таке народне розуміння “взаємодії” Бога і людини ажніяк не свідчить про те, що наші предки легковажно ставились до своїх обов’язків, що такий підхід вів до моральної розхлябаності чи атеїзму.

Діди споконвіку заповідали:

“Після народження дитину треба нести до храму. До якого храму ти понесеш свою дитину, ти вибираєш сам. Це твое право батька. Хочеш - неси до костьолу, хочеш - до синагоги. Тільки знай, що з цієї миті твої шляхи з дитиною розходяться. Ти йдеш до церкви, а вона - зовсім в інший бік. І віру, яку в свій час дали тобі батьки, ніколи не міняй, навіть під загрозою смерті. Таких людей у нас називають запроданцями, і вони викликають в народі лише глибоку зневагу”.

Віра була величезним духовним стержнем у часи козацтва, але разом з тим козаки не були фанатично, сліпо віруючою паствою, відносились до Бога, коли можна так висловитись, із повагою, і не мали особивого страху, що Божа кара наступить через кожну дріб’язкову провину. Головним був, так би мовити, кінцевий результат життєдіяльності людини.

Батько не раз згадував слова діда Левка:

“Господи, допоможи. Не допоможеш, сам зроблю, - казав козак і орав землю, і йшов на бій. - Господи, допоможи побити ворога. Не допоможеш, сам поб’ю, тоді йому буде ще прще”.

Батько до цього завжди додавав:

“Синку, нічого не проси у Бога!

Зайдеш у церкву, став свічку за здоров’я живих батька та матері. І все! Якщо будеш все-таки просити, проси щось дуже велике. Таке, що людина зробити не може, а може зробити тільки Бог. У Бога проси боже. У людей - людське. І борони тебе Бог просити гроши чи навіть шматок хліба! Хліб треба виростити самому. Гроши треба заробити самому.

Не проси здоров’я. Людині кожній дано від Бога стільки здоров’я, скільки їй належить. Інша справа, що людина сама повинна це здоров’я зберегти порядним життям та розумного прагненням”.

З позиції науки спаса вибудовувалась система взаємозв’язків людини з вищими силами, що була ніби наочним посібником того, як саме, у якій послідовності і через яких “посередників” відбувається зв’язок людини з Богом. Найголовнішим у цій системі був Родовий Янгол.

“У кожної людини є свій янгол, він об’єднує в собі двох янголів: з батьківського роду і з материнського роду, - повчав козак-характерник молодих. - Батьківський янгол, в свою чергу, поєднує в собі тих янголів, що опікували рід його батька і рід його матері, його дідів та бабів, і так далі. Таким чином, утворюється одне єдине поле, що накриває увесь рід, усіх близьких і далеких родичів, які живуть у конкретній місцевості, відтак Родовий Янгол оберігає і дану місцевість - хутір, село, край. Приклади того, як рідна земля додає сили, добре відомі з казок про богатирів-захисників свого роду, мають під собою реальне підґрунття”.

Зимовникъ козачій

Весь наличный составъ запорожского войска рѣзко раздѣлялся на двѣ категории: сѣчевыхъ козаковъ или товарищество и посполитыхъ козаковъ или зимовчаковъ. Сѣчевые козаки жили безъ женъ и, по исконнымъ старокозацкимъ обычаямъ, не имѣли права вводить въ Сѣчь ни единой женщины, т. е. ни матерей, ни сестеръ, ни женъ. Это объяснялось тѣмъ, что запорожцу, взявшему на себя роль вѣчно воевать съ непрѣятелемъ, некогда было «возиться съ жинкою». Кроме того, у запорожцевъ ходило преданіе, что въ тотъ день, когда ступить въ Сѣчъ женщина, не существовать больше Сѣчи. И говорять, «николы Потѣши не взяты було-бѣ Сичи», если-бы передъ тѣмъ одинъ изъ сѣчевыхъ старшинъ не пропалъ, подъ именемъ джуры оружносца, въ Сѣчъ какой-то молоденкой московской красавицы. Лишай себя семейнаго счастья и семейной радости, сѣчевой козакъ зато считалъ себя истиннымъ «лыцаремъ», участвовалъ въ получениіи военной добычи, воинскаго жалованья, подавалъ голось на войсковыхъ радиахъ во всѣхъ случаяхъ частной и общественной козацкой жизни, въ военное время выступалъ съ оружиемъ въ рукахъ противъ непрѣятеля, въ мирное время предавался веселью, пирамъ и разгулу, считая несоответствующимъ званію «лыцаря» званіе пахаря и домовода.

Но кто же исполнялъ въ Запорожье званіе пахаря и домовода? Для исполненія обязанностей пахаря и домовода существовалъ въ Запорожье особый классъ людей, такъ называемыхъ посполитыхъ, жившихъ семьями въ зимовникахъ или козачьихъ хуторахъ, разбросанныхъ по всѣмъ запорожскимъ паланкамъ или округамъ. Сколько было такихъ хуторовъ въ Запорожье, за неимѣніемъ данныхъ, сказать нельзя, какъ нельзя сказать и того, какъ велико было число посполитыхъ козаковъ. Можно сказать лишь, что къ концу исторического существования Запорожья всѣхъ обитателей зимовниковъ было около 90,000 человѣкъ, причемъ наибольшее число посполитыхъ приходилось на паланку Самарскую (теперь Новомосковскій уѣздъ Екатеринославской губернії), какъ самую богатую дарами природы и наиболѣе удаленную отъ набѣговъ татар; наименьшее число посполитыхъ приходилось на восточныя паланки, калмусскую и прогонинскую (теперь Александровскій уѣздъ Екатеринославской губерніи и Днѣпровскій Таврической), какъ на смежныя съ татарскими кочевьями. «Близъ границы не строй свѣтилицы» — говорили запорожцы, и эта пословица, какъ видимъ, имѣла свой реальный смыслъ.

Посполиты, жившие въ Запорожье хуторами или зимовниками, какъ и вообще всякие крестьяне, занимались хлѣбопашествомъ, скотоводствомъ, коневодствомъ, рыболовствомъ, садоводствомъ, огородничествомъ и т. п. Разница между посполитыми, жившими на территоріи Польши или Россіи, и посполитыми, жившими на территоріи Запорожья, состояла въ томъ, что запорожские посполитые не знали, что такое крѣпостничество и не были стѣснены границами землевладѣнія. Хотя въ Запорожье вся земля принадлежала войску и никому въ частности, но такъ какъ у запорожцевъ земли сравнительно съ населеніемъ было слишкомъ много, то всякий могъ брать себѣ такой участокъ, какой въ состояніи былъ обработать наличными силами. Пользуясь безпрепятственно и личной свободой, и земельными благами, всякий запорожскій посполитый долженъ былъ за то выполнять нѣкоторыя обязательства, установленные

сѣчевымъ товариствомъ и освященные вѣками исторической жизни запорожцевъ. Такъ, занимаясь по преимуществу занятіями крестьянъ, посполитые вмѣстѣ съ этимъ считались и козаками; они не были освобождены отъ обязанностей войны и въ исключительныхъ случаяхъ, когда дѣло шло о большихъ походахъ противъ непрѣятелей, также призывались къ оружію. Тогда въ Сѣчи условно стрѣляли изъ пушекъ, и въ паланки разсылались особые «маштабири» для призыва къ походу всего козачества, и посполиты, запасшись конями, оружіемъ и продаѣльствіемъ, немедленно шли къ Сѣчи. Въ виду воинскихъ обязанностей всѣ посполиты вообще должны были являться въ Кошъ (вероятно, одинъ разъ передъ вступлениемъ въ запорожское войско) «для взятія на козацтво войсковыхъ приказовъ».

Кромѣ обязанности воинской службы, посполиты также призывались для карауловъ и кардоновъ, для почивки въ Сѣчи куреней, возведенія артиллерійскихъ и другихъ козацкихъ строеній. Но главною обязанностью ихъ было — кормить сѣчевыхъ козаковъ. Это были въ собственномъ смыслѣ запорожскіе домоводы; обрабатывая землю, разводя скотъ, лошадей и овецъ, они заготовляли на зимнее время сѣно, устраивали пастѣки, собирали медъ, фрукты, овощи, вели мелкую торговлю, промышляли солью, содержали почтовыя станціи и т. п. Главную массу всего избытка они доставляли въ Сѣчъ на потребу сѣчевыхъ козаковъ, остальную часть оставляли на пропитаніе самихъ себя и своихъ семействъ. Кромѣ доставки въ Сѣчъ воловъ, коровъ, телятъ, овецъ, разныхъ овощей и фруктовъ, посполиты обязаны были также платить въ Сѣчъ такъ называемое «дымовос» до 1758 года 1 рубль съ семьи, а съ 1758—полтора рубля.

При постоянномъ сношеніи сѣчевыхъ козаковъ съ посполитыми козаками или зимовчаками между тѣми и другими выработались особаго рода условные термины и пароли. Сѣчевые козаки, прѣѣжавши въ зимовникъ или козачій хуторъ, не слѣзая съ коней, должны были прежде всего три раза прокричать: «Пугу! пугу! пугу!» Хозяинъ, услышавъ крикъ, отвѣталъ прѣѣжавшимъ два раза: «Пугу! пугу!» Прѣѣжавши на этотъ двукратный отвѣтъ снова кричали: «Козакъ зъ лугу!» Хозяинъ, не довольствуясь этимъ, черезъ окно спрашивалъ: «А зъ якого лугу, чи зъ Велыкого, чи Малого? Якъ зъ Велыкого, йди до кругу!» Всмотрѣвшись въ всадниковъ и убѣдившись, что то дѣйствительно сѣчевые козаки, хозяинъ зимовника кричалъ имъ: «Въляжите коней до ясль та просимо до господы!» Тогда изъ хаты выскакивали хозяйскіе хлопцы и вводили козацкихъ коней въ конюшни, а самимъ гостямъ указывали ходъ до «господы». Гости сперва входили въ сѣни, клали тамъ на «тяжакъ», т. с. на кабицѣ, свои ратища, затѣмъ изъ сѣни вступали въ хату, тамъ прежде всего молились на образа, потомъ кланились хозяину и говорили: «Отаманс, товариство, ваши головы!» Хозяинъ, отвѣчая на поклонъ поклономъ, говорилъ: «Ваши головы, ваши головы!» Потомъ просилъ садиться прѣѣжавшихъ гостей по лавкамъ и предлагалъ имъ разныя угощенія — напитки и кушанья, при чемъ обыкновеннымъ кушаньемъ была тетеря: если случался скромный день, то варила «тетеря до молока»; если же случался постный день, то варила «тетеря до воды».

Наші предки уявляли собі таку систему перетворення людини і її поступового наближення до небесних сил.

Коли людина проживає гідно своє життя і помирає, тіло її - "Боже стебло" - йде в землю, а душа - "насіння, що виросло на Божому стеблі", йде наверх до свого Янгола і вливається разом з ним у загальну душу Родового Янгола. У свою чергу душі усіх Родових Янголів даної місцевості зливаються разом і утворюють більш високу і могутню енергетичну субстанцію - Архангела, який найближче до Бога і опікується вже цілими краєм.

"Людині час від часу необхідно координувати взаємодію свого фізичного організму з тим світом, що знаходиться у більш розвинутому стані і контролює нас. Адже всі ці янголи, архангели, увесь цей сонм святих нас контролює. Чому?"

Тому що ми є першим поверхом, а чи може їй фізичним фундаментом, на якому зведена багатоповерхова будова. Там, нагорі, є ще другий поверх, де живуть більш розвинені енергетичні істоти, і вони від нас повністю залежать. Коли людина на землі помирає, там, на другому поверсі, народжується нова істота, і там її зустрічає увесь рід і хрещені батьки. Вони ведуть душу в тому світі, віддають її у тамтешнє навчання: там йде душа до небесного дитсадка чи до школи, а може, й до академії. Все залежить від того, як ти проживеш життя на землі, наскільки зрілою і розвиненою буде твоя душа, до такого навчального закладу ти на небі й потрапиш.

У людини головне - не шлунок, а душа, що знаходиться в серці. Коли людина помирає, душа виходить із серця у бриль-корону, утворену на протязі життя, і в цьому брилі, як в човнику, йде нагору. Тіло - дім для душі, проте вища душа є не в кожному тілі. Людина проходить різні ступені розвитку, на якомусь із них вона може втратити душу, або ж, навпаки, знайти її і тоді душа поселиться в тілі.

Так наші предки уявляли собі, як саме людина, її рід, а далі увесь край - рослини та тварини - знаходяться в загальному взаємоз'язку і під загальним захистом Бога.

Таким чином, виховуючи своїх учнів, козак-характерник спонукав їх до праведних дій, до вживання своїх природних і набутих здібностей не через залякування, а через розуміння свого місця у загальній системі. Тому у юнацькій свідомості поняття Бог прирівнювалось до поняття Роду, що мало величезне значення для виховання патріотизму, основаного на повазі до свого народу, свого краю, своєї країни.

ЗАПОВІТ

В нашій останній розмові, вже незадовго до смерті, батько знову нагадав про основну ідею спаса та розповів ще деякі речі. В цьому батьківському заповіті, мені здається, сформульовані і основи характерництва, і мудрість простого, вільного духом, народу, що населяв Степ Північного Причорномор'я.

"Людина живе на землі серед рослин, тварин і людей. Такі ж самі істоти живуть поряд з людиною, тільки дуже мало хто їх бачить очима, чує вухами. Більш за все людина відчуває невидимий світ серцем. Через серце вона починає чогось боятися, хвилюватися, і навіть не знаючи з чого хворіти.

Нічого не бійся! Ти - людина! Ти наймогутніший серед усіх істот, по-перше, тому, що тільки людина мислить, по-друге, тому, що твоє тіло - то тільки одна частка, біля якої, разом з якою живуть дев'ять могутніх невидимих істот: Срібна людина (Сяйво), Даж, Малка, Сак, Вол, Хор і ще четверо, про яких я говорив, що ми їх не чуємо і не бачимо, а це означає, що і вони нас не бачать і не чують, і думають, так, як і ми, що вони живуть без нас, самі собою. Це сталося через те, що ми, з різних причин, розучилися бачити так, як бачили наші прараби і прадіди. Але якщо виникне потреба, тих істот можна знайти і побачити. Якщо не будеш їх шукати ти, то передай своїм дітям і онукам, що їх можна знайти, але це треба робити тільки тоді, коли виникне велика потреба, бо з ними дуже важко жити. Якщо людина схібить, вони можуть і покарати. Перші п'ятеро слабкіші за людину і ними можна керувати, а з тими чотирма можна тільки радитись: не з розуму людини їм наказувати. Якщо вони будуть згодні з твоїм бажанням, ти зможеш зробити таке, чого ніколи не зробить людина, не навчена спасу.

Коли їм запропонуєш зробити щось нерозумне, вони просто не допоможуть тобі, у тебе нічого не вийде і матимеш ти вигляд телепнія, навіть дурня. Таке буде траплятися дуже часто з тим, хто з ними заведе знайомство, доки вони між собою не порозуміються і не дійдуть згоди.

Коли їм запропонують зробити щось гідке, то вони покинуть такого чоловіка і закриють йому очі так, що той перестане бачити і відчувати і втратить таким чином вміння захищати себе і інших людей від людської і нелюдської погані.

Якщо ж їм запропонувати якусь підлітуту, то вони не лише покинуть таку людину, а ще і покарають її. Як? Заведуть до темного лісу й там кинуть, або направлять у річку, де немає броду. І будуть так водити доти, поки ти не підеш до церкви та не покаєшся, а інакше зведуть з розуму, ти ніколи не прийдеш до тями і станеш юродом.

Про це мені розповів твій дід, а мій батько, коли на степовому кургані "прив'язував" мене до Сонця. Зараз я вже можу сказати тобі імена цих "вершників"-супутників. Сьомого звуть Кален, дев'ятого - Тар, десятого - Швах, а того, що живе на небесах, зовуть Род. Це не "вершник", це Янгол-хранитель. Він - Род! Отже, він оберігає усіх твоїх братів і сестер, усіх твоїх родичів, усю твою родину, і він не один, - їх багато. Є вони і з боку твоєї матері, твоєї дружини, з боку іхніх родичів. Ти тільки перо у крилах цього Рода. Від тебе самого, від того, як ти проживеш своє життя тут, на Землі, буде залежати, чи будеш ти маховим пером у могутніх крилах свого українського Рода, чи маленьким пір'ячком".

Трохи помовчавши, батько додав:

"Мало нас лишилось, тих, хто володіє спасом. Але скоро все зміниться і тобі треба буде навчити спасу своїх рідних, друзів, знайомих і всіх, хто захоче цьому навчитись. Вчи усіх. Нічого не приховуй. Нехай беруть стільки, скільки зможуть взяти. Але відвerto попредкаж про те, що не кожен зможе взяти усю цю науку. Пам'ятаєш, як в Біблії сказано? "Багато званих та мало обраних".

Кожен отримає стільки, скільки йому дозволить його Род."

ЗМІСТ

Вступне слово	7
Чи можливий український ренесанс?	9
Феномени існують, і заперечувати це неможливо	13
С П А С. Таємна наука українського козацтва	17
З глибини віків.....	17
Спас - особливий стан психіки.....	18
Людина - Боже стебло	20
Божі зерна.....	23
Сонячна квітка	24
На Божому коромислі добро і зло	25
13 маківок Софії Київської	26
Рослинні в єдиній системі спаса	26
Польові формі життя	29
Легенди Степу.....	32
Обереги	40
Не укради	44
Родовий янгол	46
Заповіт.....	49

(Ілюстрації (пояснення таблиць з "Альбома української старини")

1. Віньєтка: У середині козачого обозу; вози, прапор, літаври (в Артил. музеї та в зібранні А. Н. Поля).	Обкл.
2. Віньєтка: Козачий загін в поході.....	Обкл.
3. Полковник реестрових малоросійських полків (по зображеню на знаменах). Віньєтка: Атака на козачий обоз польських пацирних гусарів.....	5
4. Уманський сотник Іван Гонта (за сучасним портретом). Віньєтка: Епізод із взяття гайдамаками Умані під орудою Залізняка та Гонти.....	11
5. Січовий дід, авшитований (відставний). Віньєтка: Сідла, вуздечки, порохівниця, натруски (із зібрань А. Н. Поля та Г. П. Алексєєва).	15
6. Сквороді Григорій Савич, український філософ-містик; род. в 1722 р. і помер 1794 р. (за сучасним портретом). Віньєтка: Малоросійський пейзаж.	21
7. Кобзар-сліпець з хлопчиком-поводиром. Віньєтка: Група кобзарів і лірників, які співають на ярмарці. Кобза, торбан і бубен.	27
8. Козачка (за Калинським). Віньєтка: Сцена біля криниці; проводи козака до війська.	33
9. Задунайський запорожець (по Теодору Валеріо. Із альбома, що належав імпер. Наполеону III в Парижі). Віньєтка: Дунаєвецька запорізька Січ на гирлі Дунаю (по замальовці з натури Г. Лупулеску).....	37
10. Тип запорожця. Віньєтка: Сцена із життя в запорізькій Січі; суд над злодієм.	41
11. Постолитий (селянин) по Рігельману. Віньєтка: Зимовник козачий; орач.	46

Автори:

Анатолій Максимович Скульський.

Народився в 1938 р. у місті Миколаеві. В 1964 р. закінчив Одеське музичне училище, у 1978 р. — Ленінградську вищу школу профспілок культури. Культосвітній працівник. Більш ніж 40 років працював у професійних закладах культури та художньої самодіяльності творчості.

Віра Іванівна Чубенко, журналіст.

За освітою вчитель російської мови та літератури, закінчила філологічний факультет Миколаївського педінституту. Проблеми народознавства та історії Причорноморського Степу — одна із тем творчості.

Навчальне видання.

**Скульський Анатолій Максимович.
Чубенко Віра Іванівна.**

**63.5 (4Укр) + 88.6
С 46**

СПАС: Таємна наука українського козацтва
(психокультура східних слов'ян у обрядах, повір'ях, легендах і міфах народів України).
Для вчених-народознавців, викладачів вузів та шкіл, студентів, учнів та широкого загалу читачів.
м. Миколаїв: МФ КСУ - АТ "Biarpo", 1997р. - 56с.